

Ἡ «Σύνοδος» τῆς Κρήτης καί ἡ ἀναδυόμενη Νέα Ἐκκλησιολογία: Μία Ὁρθόδοξη Ἀνάλυση

Τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου Πέτρου Heers
Καθηγητοῦ Παλαιᾶς καί Καινῆς Διαθήκης
στήν Ὁρθόδοξη Ἱερατική Σχολή Ἁγίας Τριάδος
(Holy Trinity Orthodox Seminary), Jordanville, Νέα Ὑόρκη.

Ὁμιλία πού πραγματοποιήθηκε στό Ἱερατικό Ἠσυχαστήριο τῆς Ἱερᾶς Ἐπισκοπῆς
Ἀνατολικῆς Ἀμερικῆς τῆς Ὑπερορίου Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (Eastern
American Diocese of the Russian Orthodox Church Outside of Russia)

Γιά μία πλήρη φωτογραφική παρουσίαση τοῦ Ἠσυχαστηρίου , μεταβεῖτε στόν ιστότοπο
Eastern American Diocese of ROCOR . Σύντομα πρόκειται νά ἀναρτηθοῦν ἠχητική
καταγραφή καί βίντεο-κάλυψη τῆς ὁμιλίας αὐτῆς. Γι' αὐτό παρακαλεῖσθε νά ἀνατρέχετε
στόν ιστότοπο Orthodoxethos.com.

Howell, New Jersey, Τρίτη, 21 Μαρτίου, 2017

Σεβασμιότατε Μητροπολίτα κ. Ἰλαρίων,
Σεβασμιότατε Μητροπολίτα κ. Ἰωνᾶ,
Θεοφιλέστατε ἐπίσκοπε κ. Νικόλαε
Θεοφιλέστατε ἐπίσκοπε κ. Εἰρηναῖε,
Σεβαστοί πατέρες καί ἀδελφοί ἐν Χριστῷ,

Ὁ Χριστός ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν!

Θεωρῶ τιμή μου νά βρίσκομαι σήμερα ἐδῶ ἐνώπιόν σας, γιά νά μιλήσω στούς
Ἀρχιεπίσκοπους καί Ποιμένες τοῦ λογικοῦ Ποιμνίου τοῦ Χριστοῦ καί εἰδικότερα στούς
διαδόχους τοῦ σπουδαίου ἔργου πού ἐγκαινιάστηκε στή Ρωσική Διασπορά ἀπό μεγάλες
ιερές μορφές ὅπως ὁ ἅγιος Ἰωάννης Μαξίμοβιτς ὁ Θαυματουργός καί οἱ μητροπολίτες
Ἀντώνιος, Ἀναστάσιος, Φιλάρετος καί Βιτάλιος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀβέρκιος, ὁ
μητροπολίτης Λαῦρος καί ἄλλοι πολλοί ἀξιοσέβαστοι πατέρες, ὄχι μόνο τῆς Ὑπερορίου
Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά ὄντως τῆς Καθολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἡ μαρτυρία πού ἔδωσαν οἱ Πατέρες τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τῆς
Διασπορᾶς, σέ σχέση μέ τήν Ἱερά Παράδοση, τό μοναστικό καί ἀσκητικό ἰδεῶδες καί

ιδιαίτερα τήν ἐκκλησιολογία τῆς Ἐκκλησίας, ἐξακολουθεῖ νά ἐμπνέει καί νά καθοδηγεῖ τούς Ὁρθοδόξους σέ ὅλο τόν κόσμο.

Σήμερα, ἐνῶ ἡ Κιβωτός τῆς Ἐκκλησίας κλυδωνίζεται στόν ἀπόηχο τῆς αὐτοαποκαλούμενης «Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου» τῆς Κρήτης, ἔχουμε ἀνάγκη ἀπό τή δική τους ἀκρίβεια βίου καί πίστεως – ἢ μᾶλλον, ἔχουμε πολύ μεγάλη ἀνάγκη νά τούς ἀκολουθήσουμε καί νά τούς μιμηθοῦμε ὡς πρός αὐτά.

Στόν περιορισμένο χρόνο πού μοῦ ἔχει δοθεῖ σήμερα, ἐλπίζω νά καταφέρω νά ξεδιπλώσω μπροστά σας, συνοπτικά, ἀλλά ξεκάθαρα, τά ἀξιοπρόσεκτα καί ἀξιοσημείωτα ἐκεῖνα γεγονότα πού ἔλαβαν χώρα στήν Κρήτη τόν Ἰούνιο τοῦ περασμένου ἔτους, ὥστε μέ τήν ἐνημέρωση αὐτή νά μπορεῖτε νά ἐνεργήσετε σύμφωνα μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Συγκεκριμένα, θά ἐξετάσω συνοπτικά καί κριτικά τίς ἀκόλουθες τρεῖς ὄψεις τῆς «Συνόδου» καί τίς συνέπειες αὐτῆς:

1. Διοργάνωση καί Πραγματοποίηση
2. Κείμενα
3. Ἐκβαση καί Ἐπιπτώσεις

Εἰδικότερα, θά ἐστιᾶσουμε στίς ὄψεις τῆς ἐπίμαχης διοργάνωσης στήν Κρήτη, οἱ ὁποῖες συνιστοῦν ἀπόκλιση ἀπό τήν Ἱερά Παράδοση καί τήν Ἁγία Πίστη τῆς Ἐκκλησίας καί ὡς ἐκ τούτου χρήζουν ἀπαντήσεως ἐκ μέρους τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας.

Προτοῦ ξεκινήσω αὐτή τήν ἀνάλυση, εἶναι ἀπαραίτητο νά τονίσω τά παρακάτω σημεία, προκειμένου νά ἀφαιρέσω ἀπό τήν εἰκόνα τό παραπλανητικό στοιχεῖο στήν ὅλη συζήτηση περί Κρήτης καί τή σημασία της. Ὑποστηρικτές, συμπαθοῦντες, ἀλλά καί ἀδιάφοροι σχετικά μέ τήν διοργάνωση τῆς Κρήτης, ἀντιδροῦν στήν κριτική γι' αὐτήν μέ ποικίλους τρόπους. Λόγου χάριν, τούς ἀκούει κανεῖς νά λένε:

- Ἡ ἐπιτυχία τῆς συνάντησης αὐτῆς ἦταν ἡ συνάντηση αὐτή καθαυτή!
- Δὴν ἦταν παρά μία ἀρχή καί θά ἀκολουθήσει βελτιωμένη συνέχεια!
- Δέν διαφάνηκε καμία συνέπεια ἀπό τήν Κρήτη, ἐπομένως δέν χρειαζόταν τόσοσ θόρυβος!
- Γιατί νά ἀσχολούμαστε τώρα μέ τήν Κρήτη; Ἐχει πεθάνει καί μάλιστα ἔχει ἐνταφιαστεῖ! Τά ἐπόμενα χρόνια θά ἔχει ἤδη ξεχαστεῖ. (Καί ἄλλα τέτοια συναισθήματα ἐκφράζονται.)

Μποροῦμε ὅλοι νά δείξουμε κατανόηση στή «δύναμη της θετικῆς σκέψης», ὥστόσο φοβᾶμαι ὅτι ὅλες αὐτές οἱ ὠραῖες σκέψεις χρησιμεύουν γιά νά παρακάμπτεται τό οὐσιῶδες ζήτημα: Τί εἶναι αὐτή ἡ «Σύνοδος»; Τί ἔχουμε νά ποῦμε γιά τίς ἀποφάσεις της

και τόν αντίκτυπό τους; Δέν μπορε κανείς νά πιστεύει σοβαρά ὅτι γιά περισσότερα ἀπό 50 χρόνια (ἢ κατ' ἄλλους 100!) περιμέναμε μιά μεγάλη σύνοδο, βασικός σκοπός τῆς ὁποίας ἦταν... νά συμβεῖ! Ἀσφαλῶς, ὅ,τι συνέβη στήν Κρήτη θά ἔχει συνέπειες καί ἤδη ἔχει ἐπιπτώσεις γιά τήν Ἐκκλησία (κατά τόπους σημαντικές) καί θά ἀποτελέσει ἕνα προηγούμενο γιά τό μέλλον.

Πράγματι, αὐτός εἶναι ο λόγος που ἐκεῖνοι οἱ κληρικοί, οἱ ὁποῖοι παραβλέπουν τή «σύνοδο» ἢ ὑποτιμοῦν τή σημασία της, τό κάνουν εἰς βλάβη δική τους, ἀλλά καί τοῦ ποιμνίου τους. Στήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, οἱ σύνοδοι – ληστρικές ἢ οἰκουμενικές – εἴτε γίνονται δεκτές εἴτε ἀπορρίπτονται ἀπό τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας. Δέν περνᾶνε ἀπαρατήρητες οὔτε καί πρέπει νά ἀγνοοῦνται, ἰδίως μάλιστα ὅταν καινοτομοῦν καί εἰσάγουν ψευδο-διδασκαλίες στήν Ἐκκλησία. Ἀκριβῶς ὅπως μιά πνευματική πτώση πρέπει νά τήν ἀκολουθήσει ἡ μετάνοια, καί ὄχι ἡ συγκάλυψη, ἔτσι καί τά σφάλματα τά ὁποῖα εἰσάγονται καί γίνονται δεκτά σε συνοδικό ἐπίπεδο πρέπει νά ἀπορριφθοῦν καί νά διορθωθοῦν [ιδανικά σέ συνοδικό ἐπίπεδο ἐπίσης]. Δέν παραβλέπουμε τίς ἀσθένειες ὅταν αὐτές μολύνουν τό σῶμα μας. Πόσο μᾶλλον θά ἔπρεπε νά φροντίζουμε γιά τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ! Εἴμαστε ὅλοι συνυπεύθυνοι, ἀλλήλων τά βάρη βαστάζοντες.

1. Ὁργάνωση καί Ἐκτέλεση:

Ἄς ξεκινήσουμε ρίχνοντας μιά γρήγορη ματιά στή βασική στατιστική σύνθεση τῆς «Συνόδου»:

Συμμετέχουσες Ἐκκλησίες: 10 ἀπό τίς 14 Τοπικές Ἐκκλησίες (ποσοστό **71%**)

- Ἀντιπροσώπευση Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν: ποσοστό σχεδόν **30%**.
- Συμμετέχοντες Ὁρθόδοξοι Ἐπίσκοποι: 162 συμμετεῖχαν ἀπό τοὺς 350 πού εἶχαν προσκληθεῖ (**46%**)
- Ἀντιπροσώπευση Ὁρθοδόξων Ἐπισκόπων: 162 ἐπί συνόλου 850 (**19%**)
- Συνολικός Ἀριθμός ψηφισάντων Ἐπισκόπων: 10 ἀπό τοὺς 162 παρισταμένους ἐπισκόπους (6%), ἢ 10 ἀπό τοὺς 850 ἐπισκόπους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (**1.1%**).

Ἄν συγκρίνουμε τά παραπάνω μέ τίς ἀληθινά «ἅγιες καί Μεγάλες Συνόδους» τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖες ἀναγνωρίστηκαν κατόπιν ὡς «Οἰκουμενικές», ὑπάρχει τεράστια διαφορά, ἰδιαίτερα ὅσον ἀφορᾷ στά ἐμπόδια πού ἀντιμετώπιζαν οἱ ἱεράρχες τῶν πρώτων αἰώνων ὡς πρὸς τίς μετακινήσεις τους καί τήν ἐπικοινωνία. Παραδείγματος χάριν, ἡ Α' Οἰκουμενική Σύνοδος εἶχε 325 θεοφόρους Πατέρες, ἡ Δ' Οἰκουμενική 630 Πατέρες καί ἡ Ζ' 350 πατέρες – ὅλοι αὐτοὶ συμμετεῖχαν μέ δικαίωμα ψήφου.

Τί πήγε λοιπόν νά δεῖ ὁ κόσμος στήν Κρήτη; Μία «Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο»; Τί πήγαν νά δοῦν; Μία ἐλεύθερη συνάθροιση Ὁρθοδόξων ἐπισκόπων ἀπ' ὄλο τόν κόσμο; Δεῖτε, οἱ περισσότεροι δέν προσκλήθηκαν καί σχεδόν σέ ὅλους ὅσοι προσῆλθαν δέν δόθηκε ἡ δυνατότητα ψήφου. Ἐπομένως τί πήγαν νά δοῦν στήν Κρήτη; «Μία σύνοδο Προκαθημένων μέ τίς συνοδεῖες τους»[1].

Ἡ τελευταία αὐτή φράση – «μία σύνοδος Προκαθημένων μέ τίς συνοδεῖες τους»– εἶναι ἡ ἔκφραση πού χρησιμοποίησε ὁ Μητροπολίτης Ναυπάκτου Ἱερόθεος γιά νά χαρακτηρίσει τή σύναξη αὐτή, τήν ὁποία παρακολούθησε καί στήν ὁποία ἀσκεῖ σφοδρή κριτική τώρα γιά τίς καινοτομίες, τίς ὁποῖες εἰσήγαγε ἐν σχέσει πρός τήν Πίστη μας. Ἡ τρανή εἰρωνεία, ἀλλά καί τραγωδία εἶναι πώς, παρ' ὅλους τούς βαρύγδουπους ἰσχυρισμούς τῶν διοργανωτῶν ὅτι ἡ συνοδικότητα ἦταν πού εἶχε ὀδηγήσει σ' αὐτή τή διοργάνωση καί ὅτι θά ἦταν φανερή στήν Κρήτη, στήν πραγματικότητα ἦταν μία νέα ἀνατολική ἔκφραση παπικοῦ πρωτείου [- τῶν προκαθημένων – πού πῆρε κεντρική θέση ἐπί σκηνηῆς[2].

Ἡ τραγική εἰρωνεία εἶναι πώς, ἐνῶ οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πηγαينوέρχονταν στίς λεωφόρους τοῦ Διαδικτύου ἐκθειάζοντας τή συνοδικότητα τῆς προσυνοδικῆς διαδικασίας καί τῆς ἐπικείμενης Συνόδου, οἱ Ἱερές Σύνοδοι τῶν ποικίλων Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν μόλις ἄρχιζαν νά ἐξετάζουν τό κατά πόσον ἦταν ὀρθόδοξα τά κείμενα τά ὁποῖα γίνονταν δεκτά ἀπό τούς Προκαθημένους τους, χωρίς τήν ἔγκρισή τους. Αὐτό δείχνει ὅτι ἡ ἀποτυχία τῆς «Συνόδου τῶν Προκαθημένων μέ τίς συνοδεῖες τους» εἶχε ἤδη ἐξασφαλιστεῖ ἐκ τῶν προτέρων.

Α. Προ-Συνοδικοί Οἰωνοί τῆς ἐπικείμενης καταστροφῆς

Πολλά ἔχουν γίνει κατά τήν μακρά συνοδική διαδικασία πού κατέληξε στή Συνάντηση τῆς Κρήτης. Χωρίς ἀμφιβολία, πολὺς ἰδρώτας χύθηκε καί πολὺ μελάνι ξοδεύτηκε γιά νά γίνει πραγματικότητα αὐτό τό γεγονός. Στή διάρκεια τῶν 55 χρόνων ἐνεργοῦ ὀργανωτικῆς προετοιμασίας γιά τή σύγκληση αὐτῆς τῆς «Συνόδου», ἔλαβαν χώρα:

- Ἐξι συναντήσεις τῆς «Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς»
- Τρεῖς συσκέψεις τῆς «Εἰδικῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς»
- Πέντε Προ-Συνοδικές Πανορθόδοξες Διασκέψεις
- Τρεῖς συναντήσεις τῆς Συνάξεως τῶν Προκαθημένων τῶν Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν
- Δύο εἰδικές θεολογικές διασκέψεις γιά τήν κατάρτιση τῶν Κανόνων Λειτουργίας τῶν συνελεύσεων τῶν Ἐπισκόπων στή Διασπορά
- Δύο ἀκαδημαϊκά συνέδρια ἐπί τοῦ θέματος ἑνός κοινῶν ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου, καί κοινῶν ἑορτασμοῦ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα μέ τούς ἑτεροδόξους καί ἄλλο ἓνα συνέδριο γιά σύγχρονα ζητήματα βιοηθικῆς.

- Ένα ακόμη ακαδημαϊκό συνέδριο για τό ζήτημα τῆς Χειροτονίας τῶν Γυναικῶν στή Ρόδο, τό 1989.

Εἶναι τραγικό πραγματικά τό γεγονός, ὅτι μετά ἀπό τόσο ἐκτεταμένο ὀρίζοντα χρόνου καί προσπάθειας, τό ἀποτέλεσμα οὐσιαστικά δέν ικανοποιεῖ κανένα, οὔτε περιποιεῖ τιμή ἢ δόξα στούς διοργανωτές ἢ στήν ἴδια τήν Ἐκκλησία. Μήπως ὁ ἱεράρχης του Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πού χαρακτηρίσε τή σύνοδο «φιάσκο», ἢ ὁ ἐκκλησιαστικός ἀνταποκριτής, ὁ ὁποῖος τήν ἀποκάλεσε «ἐπικεφαλίδα πού κατέληξε ὑποσημείωση» εἶχαν ἄδικο; {Εἶναι προφανές ὅτι στήν περίπτωση τῆς Κρήτης ἐκπληρώθηκε τό ἀρχαῖο ρητό «ᾧδινεν ὄρος καί ἔτεκεν μῦν»}. Μακάρι νά ἦταν μόνον αὐτό καί ὄχι κάτι χειρότερο! Διότι τόσες ᾧδινες τοκετοῦ γιά νά γεννηθεῖ μία τέτοια «σύνοδος», εἶναι ὄνειδος γιά ὅλη τήν Ἐκκλησία.

Πρέπει νά ἀναρωτηθεῖ κανεῖς: ποῦ ἦταν τό λάθος, ὥστε παρά τόν τόσο κόπο – μοναδικό στά συνοδικά χρονικά – νά καταλήξουμε σέ ἓνα τόσο τραγικό ἀποτέλεσμα;

Στήν Ἑλλάδα ἔχουμε μιά χαρακτηριστική ἔκφραση: «ἡ καλή μέρα ἀπό τό πρωῖ φαίνεται». Λοιπόν, τό ἀντίθετο ἐπίσης ἰσχύει στήν περίπτωση τῆς «μεγάλης Συνόδου». Ἦδη ἀπό νωρίς, στή συνοδική διαδικασία ἦταν φανερό ὅτι ἡ συνήθως ἠλιόλουστη Κρήτη δέν θά ἔλαμπε φεγγοβόλα γιά τήν Ὁρθοδοξία. Ὅπως τό ἔχω ἀναλύσει διεξοδικά ἄλλοῦ [3] οἱ ὀραματιστές τῆς Κρήτης σφράγισαν τή μοίρα τῆς Συνόδου τους ὥστε αὐτή νά μὴν ἀκολουθήσει τά ἴχνη τῶν Ἁγίων Πατέρων, ἀλλά νά ἀπορροφήσει τό «πνεῦμα» μιᾶς ἄλλης, ἀκόμη πιό «μεγάλης» καί πολύ προβληματικῆς συνόδου τῆς πιό πρόσφατης μνήμης μας: τῆς Β' Βατικανῆς Συνόδου.

Οἱ δύο αὐτές σύνοδοι ἔχουν κοινές ρίζες καί καταβολές, παρόμοια μεθοδολογία καί στόχους, ἀλλά ἐπίσης μοιράζονται καί μία τοῦλάχιστον ἐπιφανειακή ἀλλεργία στό δόγμα. Ἀμφότερες αὐτές οἱ συνδιασκέψεις ἰσχυρίστηκαν πώς εἶχαν σκοπό καί στόχο νά ἐδραιώσουν τή δέσμευση τῶν ἱεραρχιῶν τους στόν οἰκουμενισμό καί ἀμφότερες ἐπέτρεψαν οἱ συνοδικές ἀποφάσεις καί τά Κείμενά τους νά διαμορφωθοῦν ἀπό ἀκαδημαϊκοὺς θεολόγους. Ἀκόμη σημαντικότερο εἶναι πώς, καί οἱ δύο αὐτές συνάξεις, θεώρησαν ἀποδεκτή τήν εἰσαγωγή μιᾶς νέας «περιεκτικῆς» ἐκκλησιολογίας ξένης πρὸς τήν Πίστη τῆς Ἐκκλησίας *εἰς Μίαν, Ἀγίαν, Καθολικὴν καί Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν*[4].

Ἕνα ἄλλο σημεῖο. τό ὁποῖο δυστυχῶς σφυρηλατεῖ τή συγγένεια ἀνάμεσα στίς δύο αὐτές συνόδους, εἶναι ἡ ἀπουσία ὁποιασδήποτε δαιμονολογίας. Εἶναι ἐνδεικτικό ὡς πρὸς τό φρόνημα καί τίς προτεραιότητες τῶν συντακτῶν τῶν συνοδικῶν κειμένων, ὅτι πουθενά σε ὁποιοδήποτε ἀπό τά κείμενα δέν βρίσκει κανεῖς τοὺς παρακάτω ὄρους:

- Διάβολος, δαίμονας, διαβολικός ἢ πονηρός [5]
- Αἵρεση[6] αἰρετικός, σχίσμα ἢ σχισματικός.

Ἐν τούτοις, ἡ διάκριση τῶν μεθόδων τῶν πεπτωκότων πνευμάτων, ἢ ἀλλιῶς δαιμονολογία, ἀποτελεῖ προϋπόθεση γιὰ τὴ διαμόρφωση Χριστολογίας καὶ Ἐκκλησιολογίας [7]. Ὅπως γράφει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, *εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου* (Α' Ἰωάν. 3:8). Ἡ ἀπουσία τῆς παραμικρῆς ἔστω ἀναφορᾶς στὸν πονηρὸ ἢ στὶς μεθοδεῖς του (αἵρεση, σχίσμα, κ.λ.π.), σέ ὁποιοδήποτε ἀπὸ τὰ συνοδικὰ Κείμενα, εἶναι ἐνδεικτικὴ μιᾶς κοσμικῆς, ἐκκοσμικευμένης ἀντιλήψεως, μακράν του Πατερικοῦ φρονήματος.

Τέλος, ἡ «σύνοδος» τῆς Κρήτης ἀκολουθώντας τὴν Β' Βατικανὴ καὶ ὄχι τοὺς Ἁγίους Πατέρες, ὄχι μόνον δὲν ἔκανε τὴν παραμικρὴ μνεία στὴν αἵρεση, ἀλλὰ περαιτέρω προσκάλεσε καὶ ἐκπροσώπους αἰρετικῶν ὁμολογιῶν νὰ παρακολουθήσουν τίς ἐργασίες τῆς ὡς παρατηρητές, συμπεριλαμβανομένων ἐκείνων πού ἀναγνωρίζονται ὡς τέτοιοι (αἰρετικοί) ἀπὸ προηγούμενες Οἰκουμενικὲς Συνόδους. Ἡ πρακτικὴ αὐτὴ ἂν καὶ δὲν ἔχει προηγούμενο στὴν ἱστορία τῶν συνόδων, εἶχε ἐφαρμοστεῖ στὶς Βατικάνειες συνόδους, ἐπιβεβαιώνοντας γιὰ μία ἀκόμη φορά τὸ πνεῦμα καὶ τὸ φρόνημα πού δυστυχῶς ἐνέπνεε τοὺς διοργανωτές.

B. Ἡ «Συνοδική» κατάργηση τῆς Συνοδικότητος

Ἄς δοῦμε τώρα εἰδικότερα τὴ συνοδικότητα (ἢ τὴν ἔλλειψη αὐτῆς) τῆς προσυνοδικῆς περιόδου καὶ τῆς ἴδιας τῆς Συνόδου. Ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας φανερώνεται καὶ διαμορφώνεται διὰ τῆς συνοδικότητος. Ὅπως ὀρίζει ὁ 34ος Ἀποστολικὸς Κανόνας: «Οὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔσται καὶ δοξασθήσεται ὁ Θεός, διὰ Κυρίου ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι...».

Ὅταν ὁ συνοδικὸς τρόπος χάνεται, τὸ πρῶτο καὶ ἄμεσο θῦμα, ἢ πρώτη καὶ ἄμεση ἀπώλεια, εἶναι ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Μία προσεκτικὴ ἐξέταση τῆς «Συνόδου» τῆς Κρήτης ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη ἀποκαλύπτει ὅτι, παραδόξως, αὐτὸ πού συνέβη ἐκεῖ εἶναι μιὰ «συνοδική» κατάργηση τῆς συνοδικότητος. Στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, μέ τὴν ἐξαίρεση τῶν ληστρικῶν συνόδων, καμία ἄλλη σύνοδος δὲν ἔδειξε τόση ἀποστροφή γι' αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ νόημα τῆς συνοδικότητος, ὅσο τὸ ἔκανε ἡ «σύνοδος» τῆς Κρήτης.

Ἐν πρώτοις, ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας (πού περιλαμβάνει τὸν κλῆρο, τοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς λαϊκοὺς) περιφρονήθηκε ἐντελῶς κατὰ τὴν προσυνοδικὴ διαδικασία καὶ κατὰ τὴν ἐκτέλεση τῆς «Συνόδου». Αὐτὸ δὲν εἶναι μόνον μιὰ τεράστια ἀβλεψία. Ἀποτελεῖ ἓνα σοβαρὸ ἐκκλησιολογικὸ σφάλμα. Οἱ Ὁρθόδοξοι δήλωσαν στὸν Πάπα τὸ 1848 ὅτι στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ «...οὔτε Πατριάρχαι οὔτε Σύνοδοι ἐδυνήθησαν ποτὲ εἰσαγαγεῖν νέα, διότι ὁ ὑπερασπιστὴς τῆς θρησκείας ἐστὶν αὐτὸ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ἦτοι αὐτὸς ὁ λαὸς [8].

Ὡστόσο, ὄχι μόνον τὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας παρέμεινε στό σκοτάδι, ἀλλὰ καὶ μεγάλο μέρος τῆς Ἱεραρχίας. Ἡ πλειονότητα τῶν ἐπισκόπων, ἀκόμη καὶ οἱ σύνοδοι τῶν Τοπικῶν

Ἐκκλησιῶν, δέν συμμετεῖχαν στήν προετοιμασία τῆς «Συνόδου», συμπεριλαμβανομένου καί τοῦ προσχεδίου τῶν Κειμένων. Ἀπ’ αὐτή τήν ἄποψη, θυμόμαστε τήν ἔμπονη κραυγή διαμαρτυρίας τοῦ Μητροπολίτου Ἱεροθέου Βλάχου μήνες πρὶν ἀπὸ τῆ «Σύνοδο», ὅτι τὰ προσυνοδικά Κείμενα «ἦταν ἄγνωστα στοὺς περισσότερους ἱεράρχες καί σέ μένα τον ἴδιο. Ἔχουν κρατηθεῖ ἀπὸ τήν ἐπιτροπή καί δέν γνωρίζουμε τό περιεχόμενό τους»[9].

Δέν εἶναι ὑπερβολή νά δηλώσουμε ὅτι ἐδῶ ἰσχύει ἡ κρίση τῆς Ἐβδόμης Οἰκουμενικῆς Συνόδου σέ σχέση μέ τήν ψευδο-εικονομαχική σύνοδο τῆς Ἱερείας: « Τά θέματά τους εἰπώθηκαν σέ μιά γωνιά καί ὄχι ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Ὁρθοδοξίας». Αὐτό συνέβη ἐπειδὴ ἐκεῖνοι πού ἦσαν ὑπεύθυνοι γιά τήν προετοιμασία τῶν Κειμένων γνώριζαν πολύ καλά τήν ἀντίθεση τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ στά προβληματικά κείμενα καί γιά τόν λόγο αὐτό ἀρνήθηκαν νά τά δημοσιεύσουν. Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ Πρακτικά τῆς 5ης καί τελευταίας Προ-Συνοδικῆς Διασκέψεως (Οκτώβριος 2015), ἦταν μόνον μετά τήν ἐπιμονή τοῦ Πατριάρχου Γεωργίας καί (ἀργότερα κατὰ τῆ Σύναξη τῶν Προκαθημένων τόν Ἰανουάριο τοῦ 2016 – πέντε μόλις μήνες πρὶν ἀπὸ τῆ «Σύνοδο») μετά τό αἴτημα τοῦ Πατριάρχου Μόσχας, πού τὰ κείμενα αὐτά τελικά κοινοποιήθηκαν στήν Ἐκκλησία. Ἔχοντας κανεῖς αὐτά ὑπ’ ὄψιν μπορεῖ νά κατανοήσει καλύτερα γιὰτί τέσσερα Πατριαρχεῖα κατέληξαν νά ἀποχωρήσουν τήν τελευταία στιγμή.

Ὁ Μητροπολίτης Μπάτσκας Εἰρηναῖος (Σερβική Ἐκκλησία) εἶπε τά ἐξῆς σχετικά μέ τήν κρίσιμη αὐτή τελευταία συνάντηση τῆς Προ-συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς πού ἔλαβε χώρα τόν Οκτώβριο τοῦ 2015:

«Ὅσον ἀφορᾷ στό κείμενο «Οἱ σχέσεις τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας μέ τόν ὑπόλοιπο Χριστιανικό κόσμο», σοβαρή ἀναθεώρηση καί διόρθωση του ἀποδείχθηκε δυστυχῶς ἀδύνατη ἐξ αἰτίας τῶν περισσοτέρων πού βρίσκονταν στήν συνάντηση....Παρά τήν ἀποδοκιμασία πολλῶν καί τῆ σφοδρή κριτική πού τοῦ ἀσκήθηκε, τό κείμενο-γιὰ λόγους πού δέν κοινοποιήθηκαν - δέν ἐπαναξιολογήθηκε σοβαρά. Μᾶλλον ἀπεστάλη ὅπως ἦταν, οὐσιαστικά ἀνέπαφο, πρὸς τῆ Σύνοδο, ὅπου, λόγω ἐλλείψεως χρόνου καί ὁμοφωνίας (consensus) ἔγιναν μόνο διακοσμητικές ἀλλαγές»[10].

Μία προσεκτική μελέτη τῶν Πρακτικῶν τῆς 5ης Προσυνοδικῆς, Πανορθόδοξου Διασκέψεως (Οκτώβριος 2015), ἀποκαλύπτει ὅτι οἱ ἐργασίες διεξήχθησαν σέ κλίμα πίεσεως καί βιασύνης καί τήν εὐθύνη γι’ αὐτήν τήν ἀπραξία τήν εἶχε ὁ πρόεδρος τῆς συναντήσεως, Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος ἐν τέλει ἀντικαταστάθηκε.

Εἶναι προφανές καί ἀποτελεῖ κοινή διαπίστωση ἀνάμεσα στοὺς κριτικούς τῆς «Συνόδου» ὅτι μία ἀπὸ τίς κύριες αἰτίες πού ἡ συνάντηση στήν Κρήτη ἐξελίχθηκε σέ «φιάσκο» ἦταν αὐτή ἡ ἀντισυνοδική, ἀνορθόδοξη μεθοδολογία καθώς καί ἡ προσυνοδική μυστικοπάθεια πού ἐπέβαλαν οἱ διοργανωτές.

Είπαμε νωρίτερα ότι οι ιεραρχίες των Τοπικών Ἐκκλησιῶν κρατήθηκαν στό σκοτάδι σέ σχέση μέ τό περιεχόμενο τῶν προπαρασκευαστικῶν ἐργασιῶν καί τῶν κειμένων. Τοῦτο εἶναι προφανές ὅταν σκεφθεῖ κανεῖς ὅτι οἱ κανόνες προετοιμασίας τῆς Συνόδου ἀπαιτοῦσαν μόνο τίς ὑπογραφές δύο ἐκπροσώπων ἐκάστης Ἐκκλησίας, προκειμένου νά ἐγκριθοῦν τά συνοδικά κείμενα – ἤτοι χωρίς τήν ἐγκριση τῶν Ἱερῶν Συνόδων. Ἔτσι, τό ἀνορθόδοξο κείμενο γιά τούς ἑτεροδόξους θεωρήθηκε «ἐγκεκριμένο» ἀπό τίς Τοπικές Ἐκκλησίες μετά τή συνάντηση τοῦ Ὀκτωβρίου 2015, χωρίς νά ἀποσταλεῖ σ' αὐτές, χωρίς νά συζητηθεῖ καί χωρίς νά ἐγκριθεῖ ἀπό τίς Ἱερές Συνόδους τῶν Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν. Μέ αὐτόν τόν τρόπο, τό κείμενο θεωρήθηκε δεκτό, δυνάμει τῶν ὑπογραφῶν δύο ἐκπροσώπων, καί δεσμευτικό γιά τήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, καί μετά προωθήθηκε στή Σύνοδο.

Ποῦ εἶναι ὁ συνοδικός χαρακτήρας τῆς Ἐκκλησία ἐδῶ στήν πράξη;

Ἀλλά δέν εἶναι μόνο αὐτό. Γιά νά τροποποιηθεῖ τό κείμενο, ἢ ἀκόμη καί γιά νά ἀλλάξει μία φράση του στήν Κρήτη, ἀπαιτεῖτο ἡ ἐγκριση ὅλων τῶν Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐάν ἔστω καί μία διαφωνοῦσε μέ τήν [προτεινόμενη] ἀλλαγή, παρέμενε ὡς εἶχε διότι ἐθεωρεῖτο ἤδη ἐγκεκριμένο [τό κείμενο] ἀπό ὅλες τίς Ἐκκλησίες στήν 5η Προσυνοδική Διάσκεψη!

Γιά μία ἀκόμη φορά ἐδῶ μπορούμε νά δοῦμε γιατί οἱ Ἐκκλησίες τῆς Βουλγαρίας καί τῆς Γεωργίας ἀρνήθηκαν νά παρευρεθοῦν στή Σύνοδο : Κατάλαβαν ὅτι οὐσιαστικές ἀλλαγές στά κείμενα θά ἦσαν ἀδύνατες.

Ἡ ἴδια διαδικασία ἀκολουθήθηκε μέ τόν Κανονισμό Λειτουργίας τῆς ἴδιας τῆς συνόδου. Τά κείμενα ἐγκρίθηκαν ἀπό τούς Προκαθημένους (μέ ἐξαίρεση τήν Ἐκκλησία τῆς Ἀντιοχείας) χωρίς συζήτηση ἢ ἐγκριση τῶν Ἱεραρχιῶν τῶν Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἄν καί φαίνεται ἀπαράδεκτη καί ἀτυχής ἡ προσυνοδική διαδικασία, εἶναι μᾶλλον ἀβλαβής σέ σύγκριση μέ τό ἀποκορύφωμα τῆς περιφρονήσεως τῆς συνοδικότητος πού ἔγινε φανερό κατά τή διάρκεια τῆς ἴδιας τῆς Συνόδου. Ἐκεῖ τό δικαίωμα καί τό καθῆκον πού ἀρμόζει σέ κάθε ἐπίσκοπο νά ψηφίζει ἐπί τῶν προτεινομένων κειμένων καταφρονήθηκε. Τό ἀρνήθηκαν στούς ἐπισκόπους καί τηρήθηκε μόνο γιά τόν κάθε Προκαθημένο. Ἀπίστευτο, πρωτοφανές καί τελειῶς ἀπαράδεκτο ἀπό κανονικῆς πλευρᾶς.

Ἡ εἰρωνεία εἶναι ὅτι πολλοί ἀπό τούς συμμετέχοντες ἐπισκόπους δήλωσαν μέ ἐνθουσιασμό ὅτι ὑπῆρχε μεγάλη ἐλευθερία καί ἦταν εὐκολο γιά τούς ἐπισκόπους νά λάβουν τόν λόγο. Αὐτό εἶναι βέβαια σημαντικό, ἀλλά ξεκάθαρα, σέ σχέση μέ τό δικαίωμα ψήφου, δευτερεύον σέ σπουδαιότητα. Σημασία ἔχει ὄχι ποιός ὁμιλεῖ πρῶτος,

άλλά ποιός έχει τον τελευταίο λόγο, δηλ. ποιός αποφασίζει. Ακόμη και αν όλοι οι 152 επίσκοποι που δεν ψήφισαν, διαφωνούσαν με μία λέξη ή ένα απόσπασμα ή ακόμη και με ένα ολόκληρο κείμενο, λίγη σημασία θα είχε, γιατί μόνο οι ψήφοι των 10 Προκαθημένων λαμβάνονταν υπ' όψιν.

Όπως είναι ευρέως γνωστό, σύμφωνα με την Όρθόδοξη εκκλησιολογία οι επίσκοποι είναι ίσοι. Ο Προκαθημένος δεν είναι πάνω από όλους τους επισκόπους. Μάλλον είναι «πρώτος μεταξύ ίσων». Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο ή πρακτική της Κρήτης να αναγνωρίζει μόνο την ψήφο του κάθε Προκαθημένου και όχι την ψήφο όλης της ιεραρχίας δεν αντιπροσωπεύει μία έκπτωση από τη συνοδικότητα και ολίσθηση προς τον παπισμό; Αυτή ή «παπική» αναβάθμιση των Προκαθημένων είναι εξαιρετικά επικίνδυνη για ολόκληρη την Έκκλησία, διότι πέραν της έννοιας της καταργήσεως της συνοδικότητας σε κάθε Τοπική Έκκλησία, αυτή γρήγορα θα οδηγήσει στον Πρώτο των Πρώτων, που θα προαχθεί στην κατάσταση (status) του Πάπα της Ανατολής sine paribus (χωρίς ίσους) για να χρησιμοποιήσουμε τον όρο που προτίμησε ο Μητροπολίτης Προύσης Έλπιδοφόρος.

Έπιτρέψτε μου να παρουσιάσω τρία παραδείγματα τα όποια αποτυπώνουν ότι στην Κρήτη συνέβη μία «συνοδική κατάργηση της συνοδικότητας».

Πρίν από τη «Σύνοδο» της Κρήτης, ή Ίεραρχία της Έκκλησίας της Ελλάδος όμόφωνα συμφώνησε και διατύπωσε τη θέση της ότι στα συνοδικά κείμενα οι έτεροδόξες κοινότητες δεν πρέπει να αναφέρονται ως «Έκκλησίες». Η Ίεραρχία έδωσε έντολή στον Αρχιεπίσκοπο και τη συνοδεία του να μεταφέρει και να υποστηρίξει αυτή την απόφαση. Δεν υπήρχε καμμία συνοδική έξουσιοδότηση για όποιαδήποτε τροποποίηση της αποφάσεως της Ίεραρχίας. Παρά ταυτα, ο Αρχιεπίσκοπος και ή συνοδεία του (με εξαίρεση τον Μητροπολίτη Ναυπάκτου Ίερόθεο) άλλαξαν τη στάση τους και ψήφισαν μία τροποποιημένη έκδοχή του κείμενου (υπ' αριθ. 6) που ήταν υπό συζήτηση και τό όποιο ήταν σε φανερή αντίθεση με την όμόφωνη απόφαση όλης της ιεραρχίας. Κάνοντας αυτό, αυτός και όσοι ήταν μαζί του κατεφρόνησαν τον 34ο Αποστολικό Κανόνα που λέει : «...μηδέ εκείνος [ο Πρώτος] άνευ της πάντων γνώμης ποιείτω τι. Ούτω γάρ όμόνοια έσται και δοξασθήσεται ο Θεός, διά Κυρίου εν Αγίω Πνεύματι...».

Στό δεύτερο παράδειγμά μας, της Έκκλησίας της Σερβίας, έχουμε μία ακόμη θρασύτερη περίπτωση ολίσθησεως στην παπική νοοτροπία. Η συνοδεία της Σερβικής Έκκλησίας συνίστατο από 24 επισκόπους. Από αυτούς μόνον οι επτά ήταν ευνοϊκά διατεθειμένοι στό τελικό κείμενο για τους έτεροδόξους. Δεκαεπτά από τους 24 ιεράρχες αρνήθηκαν να τό υπογράψουν. Παρά ταυτα έπειδή ο Πατριάρχης της Σερβίας συμφωνούσε και υπέγραψε τό κείμενο, ή «Σύνοδος» θεώρησε ότι ή Έκκλησία της Σερβίας τό αποδέχτηκε! Για μία ακόμη φορά ή Σύνοδος κατεφρόνησε τον 34ο Αποστολικό Κανόνα, ο όποιος

καλεῖ τόν Πρῶτο Ἱεράρχη «νά μήν κάνει τίποτε χωρίς τή γνώμη ὄλων». Ἡ εἰρωνεία εἶναι βέβαια ὅτι ἐνῶ οἱ Ὁρθόδοξοι ἀντιπρόσωποι στό διάλογο μέ τήν Ρώμη ὑπογραμμίζουν τήν ἀνάγκη τοῦ Βατικανοῦ νά βασίσει τίς σχέσεις μεταξύ ἐνός Προκαθημένου καί τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας πάνω στόν 34ο Ἀποστολικό Κανόνα, ἡ Πανόρθοδοξη «Σύνοδος» τόν παρεβίασε ἐπανειλημμένα.

Στό τρίτο μας παράδειγμα ἔχουμε τήν τραγική ἀντισυνοδική καί παπική στάση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Κύπρου. Τέσσερις ἀπό τούς 17 ἐπισκόπους ἀπό τήν Κύπρο ἀρνήθηκαν νά ὑπογράψουν τό ὑπ'ἀριθ. 6 τελικό κείμενο γιά τούς ἑτεροδόξους, συμπεριλαμβανομένου καί τοῦ Μητροπολίτου Λεμεσοῦ Ἀθανασίου. Μετά τήν ἀναχώρηση τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν, ἡ ἀντίδραση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἦταν νά ὑπογράψει ἀντ' αὐτῶν τό κείμενο, σάν νά εἶχε τήν σύμφωνη γνώμη τους! Σέ μιά συνέντευξη πού δόθηκε ἀργότερα σέ μιά ἐλληνο-ἀμερικανική ἐφημερίδα ὁ Ἀρχιεπίσκοπος χαρακτήρισε αὐτούς τούς διαφωνούντας ἐπισκόπους τῆς Ἐκκλησίας του, ὡς «πέμπτη φάλαγγα» στή Σύνοδο.

Τά παραδείγματα αὐτά δείχνουν ὄχι μόνο περιφρόνηση γιά τό συνοδικό σύστημα καί κατάργησή του, ἀλλά καί καταφρόνηση τῆς ἀξίας τοῦ ἐπισκόπου ἀπό τούς «Πρώτους ἱεράρχες». Αὐτές οἱ καινοτομίες καί ἐκτροπές δέν ἔγιναν ἀπλῶς ἀνεκτές καί ἀποδεκτές, ἀπό τήν «Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος» ἀλλά ἐπί τῆ βάσει αὐτῶν ἦλθε εἰς πέρας ἡ «Σύνοδος». Στ' ἀλήθεια, χωρίς τέτοια ἀντισυνοδική δραστηριότητα ἡ «Σύνοδος» θά εἶχε πλήρως διαλυθεῖ [11].

Ἐκ τῶν ὑστέρων, δεδομένης τῆς ἀντισυνοδικῆς θεμελιώσεως καί τῆς ἀποτυχίας τῆς «Συνόδου» νά ἐνώσει τούς Ὁρθοδόξους, μπορεῖ νά ἔχει ἐφαρμογή ἡ ἀκόλουθη ρήση : «Ἐνα σπίτι εἶναι τόσο καλό, ὅσο καλό εἶναι τό θεμέλιο πάνω στό ὅποιο χτίστηκε»(πρβλ. Λουκ. 6, 48). Ὁ οἶκος τῆς «Μεγάλης καί Ἁγίας Συνόδου» δέν χτίστηκε πάνω στήν πέτρα τῆς συνοδικότητος- «ἔδοξε γάρ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ καί ἡμῖν»- ἀλλά πάνω στήν ἄμμο τῆς παπικῆς νοοτροπίας- «ὁ ἅγιος πατριάρχης μας εἶπε»!

2. Τά κείμενα καί οἱ δηλώσεις τῆς Συνόδου.

Ἄς στραφοῦμε τώρα ἀπό τήν ὀργάνωση τῆς «Συνόδου» στά κείμενά της.

Τρία ἀπό τά ἔξι κείμενα παρουσίασαν σοβαρά προβλήματα γιά κάποιες Ἐκκλησίες. Αὐτά ἦσαν : «Ἡ ἀποστολή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τόν σύγχρονον κόσμον»[12], «Τό Μυστήριον τοῦ Γάμου καί τά κωλύματα αὐτοῦ» καί «οἱ σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μέ τόν λοιπόν Χριστιανικόν Κόσμον». Θά μιλήσω ἐν συντομίᾳ ὅσον ἀφορᾷ στό δεύτερο κείμενο καί θά ἐστιᾶσω τήν προσοχή μου στό τρίτο, τό ὅποιο πραγματικά ἀποτέλεσε τή βάση τῆς Συνόδου.

A. Τό Μυστήριο τοῦ Γάμου καί τά κωλύματα αὐτοῦ.

Στό κείμενο γιά τόν Γάμο, ἔγιναν διαδοχικά τρεῖς τοποθετήσεις σχετικά μέ τούς «μικτούς Γάμους», δηλ. τό γάμο ἑνός Ὁρθοδόξου Χριστιανοῦ μέ τό μέλος μιᾶς Ἑτερόδοξης ὁμολογίας ἢ μέ κάποιον πού ἀνήκει σέ μία ἀπό τίς θρησκείες τοῦ κόσμου:

1. Ὁ Γάμος μεταξύ Ὁρθοδόξων καί μή Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν ἀπαγορεύεται σύμφωνα μέ τήν κανονική ἀκρίβεια (Κανών 72 τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου).
2. Ἐχοντας τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ὡς σκοπό, ἡ δυνατότητα ἀσκήσεως ἐκκλησιαστικῆς Οἰκονομίας σέ σχέση μέ τά κωλύματα τοῦ γάμου πρέπει νά ἀποφασισθεῖ ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο κάθε αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, σύμφωνα μέ τίς ἀρχές τῶν ἱερῶν κανόνων καί μέ πνεῦμα ποιμαντικῆς διακρίσεως.
3. Ὁ γάμος μεταξύ Ὁρθοδόξων καί μή Χριστιανῶν εἶναι κατηγορηματικά ἀπαγορευμένος σύμφωνα μέ τήν κανονική ἀκρίβεια.

Τώρα, βεβαίως, τό ζήτημα τῶν μικτῶν γάμων εἶναι ἕνα ἀκανθῶδες καί δύσκολο ποιμαντικό πρόβλημα, εἰδικά γιά τήν Ἐκκλησία ἔξω ἀπό τίς παραδοσιακές ὀρθόδοξες χῶρες, ὅπως γιά τήν Ἐκκλησία στήν Ἀμερική. Χωρίς νά θέλουμε στό παραμικρό νά μειώσουμε αὐτήν τήν ποιμαντική πρόκληση, μία πρόκληση, προκειμένου νά ἀντιμετωπισθεῖ ὀρθά ἀπό τούς ποιμένες κατά περίπτωση, εἶναι ἐπιτακτική ἀνάγκη ἡ ποιμαντική πρακτική νά μήν χαλαρώνει ἀπό τήν δογματική της πρόσδεση. Στό σημεῖο αὐτό τό ἐνδιαφέρον μου στρέφεται στίς δογματικές ἐπιπτώσεις αὐτῆς τῆς ἀποφάσεως.

Σύμφωνα μέ τόν Καθηγητή Δημήτριο Τσελεγγίδη ἡ κίνηση «γιά νά νομιμοποιηθεῖ ἡ τέλεση τῶν μικτῶν γάμων» εἶναι κάτι σαφῶς ἀπαγορευμένο ἀπό τόν 72ο Κανόνα τῆς Πενθέκτης Συνόδου. [Εἶναι ἀπαράδεκτο ἐπομένως] γιά μία σύνοδο, ὅπως ἡ "Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος" τῆς Κρήτης νά σχετικοποιεῖ ἀπερίφραστα τήν ἀπόφαση μιᾶς Οἰκουμενικῆς Συνόδου» [13].

Στό σχετικό ἀπόσπασμα τοῦ συνοδικοῦ κειμένου πού διάβασα προηγουμένως, παρατηρῶ ὅτι, ἐνῶ ὁ κατ'οἰκονομίαν γάμος Ἑτεροδόξων καί Ὁρθοδόξων θεωρεῖται δυνατός, ὁ γάμος εἶναι αὐστηρά ἀπαγορευμένος μέ τούς μή Χριστιανούς. Γιατί αὐτή ἡ διαφορά; Πάνω σέ ποιά βάση γίνονται οἱ Ἑτερόδοξοι δεκτοί σέ ἕνα μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας; Ποιά εἶναι τά κριτήρια ἀποδοχῆς;

Ἄς θυμηθοῦμε τόν 72ο Κανόνα, ὁ ὁποῖος δέν θα μπορούσε νά διατυπωθεῖ εὐκρινέστερα προκειμένου νά δείξει ὅτι εἶναι βασισμένος πάνω στή δογματική διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας καί γι' αὐτό δέν ἐπιτρέπει οἰκονομία:

Δέν ἐπιτρέπεται ὀρθόδοξος ἄνδρας νά συνάπτεται μέ αἵρετική γυναῖκα, οὔτε ὀρθόδοξη γυναῖκα νά δέχεται γιά σύζυγό της αἵρετικό ἄνδρα. Καί ἂν τυχόν συμβεῖ κάτι τέτοιο, νά θεωρεῖται ἄκυρος ὁ γάμος αὐτός καί νά διαλύεται αὐτή ἡ ἄθεσμη συνοίκηση. Δέν πρέπει νά ἀναμιγνύονται τά ἄμικτα, οὔτε νά ἐνώνεται ὁ λύκος μέ τό πρόβατο, καί ὁ κληῖρος τῶν ἁμαρτωλῶν μέ τήν μερίδα τοῦ Χριστοῦ. Καί ἂν κάποιος παραβεῖ ὅσα ἔχουμε ὀρίσει νά ἀφορίζεται. Ἄν δέ κάποιος πού εἶναι ἄπιστος καί δέν ἔχουν ἀκόμη συγκαταλεχθεῖ στήν ποιμνὴ τῶν ὀρθοδόξων ἐνώθηκαν μεταξύ τους μέ γάμο νόμιμο καί ἔπειτα ὁ ἓνας ἀπ' αὐτούς διάλεξε τό καλό καί πρόστρεξε στό φῶς τῆς ἀληθείας ἐνῶ ὁ ἄλλος κατέχεται ἀπό τόν δεσμό τῆς πλάνης χωρὶς νά θέλει νά ἀτενίσει τίς θεῖες ἀκτῖνες [τῆς Χάριτος] (καί συμφωνεῖ ἢ ἄπιστη νά ζεῖ μαζί μέ τόν πιστό ἢ τό ἀντίθετο συμφωνεῖ δηλαδή ὁ ἄπιστος νά ζεῖ μαζί μέ τήν πιστή) ἄς μὴν χωρίζονται σύμφωνα μέ τόν Ἀπόστολο : ἔχει ἁγιασθεῖ ὁ ἄπιστος ἄνδρας διὰ τῆς ἐνώσεως μέ τή γυναῖκα του καί ἔχει ἁγιασθεῖ ἢ ἄπιστη γυναῖκα διὰ τῆς ἐνώσεως με τόν ἄνδρα της.

Αὐτό πού εἶναι σημαντικό ἐδῶ εἶναι ὅτι ἡ Σύνοδος στήν Κρήτη εἰσήγαγε γιά πρώτη φορά στήν ἱστορία μιὰ συνοδική ἀπόφαση, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει τήν ἀνατροπή ἐνός Κανόνος μιᾶς Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί, τό πιό σπουδαῖο, τήν ὑποκείμενη δογματική της βάση. Δέν βλέπω πῶς θά μπορούσε κάποιος νά κατανοήσει αὐτό [δηλ. τό νά ἐπιτρέπονται οἱ μικτοὶ γάμοι] ἄλλιῶς. Γιατί πάνω σέ ποιά βάση ἐπιτρέπουν τούς μικτούς γάμους ἂν ὄχι πάνω σέ μιὰ ἄλλη θεώρηση τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν Ὁρίων Της, τά ὁποῖα τώρα περιλαμβάνουν τούς ἐτεροδόξους (μέ κάποιο τρόπο «ἐπειδή εἶναι βαπτισμένοι»);. Ἄλλιῶς θά εἶναι τρέλλα νά μιᾶμε γιά γάμο-ἓνα ἀληθινό μυστήριο ἐνότητος ἐν Χριστῷ- μεταξύ ἐνός βαπτισμένου καί μεμνημένου μέλους τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ καί κάποιου μή βαπτισμένου καί μή μεμνημένου.

Γι' αὐτό, τό ὑπονοούμενο, ἔστω κι ἂν ἡ [συνοδική] ἀπόφαση ἀναφέρεται ἐδῶ ὡς κατ' οἰκονομίαν, βρίσκεται στό γεγονός ὅτι οἱ ἐτερόδοξοι εἶναι «βαπτισμένοι» καί πάνω σ' αὐτή τή βάση αὐτοί (ἀντίθετα ἀπό ἐκείνους πού ἀνήκουν σέ ἄλλες θρησκείες) μποροῦν νά συμμετέχουν στό μυστήριο τοῦ γάμου. Στ' ἀλήθεια αὐτό εἶναι πού καταλαβαίνει κάποιος ὅταν δώσει προσοχή στίς ἐξηγήσεις τῶν ὑποστηρικτῶν τῶν μικτῶν γάμων. Αὐτό ἐν τούτοις σημαίνει ὅτι κάτω ἀπό τήν ὑποτιθέμενη «οἰκονομία» τῶν μικτῶν γάμων εἶναι οἱ θεωρίες τῆς λεγόμενης «βαπτισματικῆς θεολογίας» καί τῆς «περικεκτικῆς ἐκκλησίας», οἱ ὁποῖες βρίσκονται στήν καρδιά τοῦ συγκριτιστικοῦ οἰκουμενισμοῦ. Αὐτό βρίσκεται σέ ἀρμονία μέ τούς καρπούς πού ἔχουμε δεῖ ἀπό τούς μικτούς γάμους δηλαδή ὅτι πάνω στή βάση τῶν μικτῶν γάμων οἱ οἰκουμενιστικά σκεπτόμενοι δικαιολογοῦν ἄλλες παραβιάσεις τῶν κανόνων, ὅπως τήν κοινή προσευχή μέ τούς αἵρετικούς, ἢ ἀκόμη

τήν προσφορά τῆς Θ. Κοινωνίας κατά τή διάρκεια τῆς τελετῆς τοῦ γάμου. (Ἔμαθα ὅτι αὐτό πράγματι ἐφαρμόζεται ἀπό κάποιον διακεκριμένο καθηγητή ἐνόν Βορειοαμερικανικοῦ Ὁρθοδόξου Σεμιναρίου).

Εἶναι ξεκάθαρο ὅτι δέν ὑπάρχει καμμιά θεολογική βάση γιά τούς μικτούς γάμους, ὅτι δέν μπορεῖ νά θεωρηθεῖ «οἰκονομία» ἐφόσον δέν ὀδηγεῖ στήν ἀκρίβεια, ἀλλά ἀνατρέπει τήν ἐνότητα - ταυτότητα τῶν μυστηρίων μέ τό Ἕνα Μυστήριον τοῦ Χριστοῦ καί ὅτι ἀνοίγει τήν πόρτα γιά περαιτέρω διάβρωση τῆς κανονικῆς καί μυστηριακῆς τάξεως τῆς Ἐκκλησίας.

B. Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μέ τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον

Ἄς στραφοῦμε τώρα στό κείμενο τό ὁποῖο πολλοί θεωροῦν ὅτι συνιστᾷ τή βάση τῆς Συνόδου : «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μέ τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον»[14]. Εἶναι κοινή ἄποψη ὅτι αὐτό τό κείμενο, τό ἕκτο καί τελευταῖο κείμενο πού ἔγινε ἀποδεκτό ἀπό τή «Σύνοδο», εἶναι γεμάτο σφάλματα καί σύγχυση, παρά κάποια σποραδικά ἀξιόλογα ἀποσπάσματα.

1. Προϊόν μιᾶς οἰκουμενιστικῆς προοπτικῆς

Ὡς κείμενο μέ καθαρό δογματικό-ἐκκλησιολογικό προσανατολισμό θά ἔπρεπε νά διακρίνεται ἀπό ἀπόλυτη σαφήνεια τοῦ νοήματός του καί ἀκρίβεια στή διατύπωσή του, ὥστε νά ἀποκλείεται ἡ δυνατότητα ποικιλίας ἐρμηνειῶν ἢ ἐσκεμμένες παρερμηνεῖες. Δυστυχῶς, ἀντιθέτως, σέ βασικά ἀποσπάσματα συναντοῦμε ἀσάφεια καί ἀμφισημία, καθῶς ἐπίσης ἀντιφάσεις καί ἀντινομία πού ἐπιτρέπουν διαμετρικά ἀντίθετες ἐρμηνεῖες.

Εἶναι χαρακτηριστική ἡ δυσκολία μέ τήν ὁποία ἤλθε ἀντιμέτωπη ἡ «Σύνοδος» στό ἔργο της νά ἐγκρίνει αὐτό τό κείμενο, τό ὁποῖο σχεδόν τριάντα ἐπίσκοποι ἀρνήθηκαν νά ὑπογράψουν καί πολλοί ἄλλοι τό ὑπέγραψαν μετά τό πέρας τῆς Συνόδου καί ἀφοῦ οἱ τέσσερις ἐκδοχές του (σέ τέσσερις γλωσσές) εἶχαν ὀριστικά ὀλοκληρωθεῖ.

Γιά νά βεβαιωθεῖ κάποιος ὅτι τό κείμενο εἶναι προϊόν μιᾶς οἰκουμενιστικῆς-ὄχι οἰκουμενικῆς-νοοτροπίας, τό μόνο πού χρειάζεται εἶναι νά ἀναλογισθεῖ τί ἔγραψε ὁ Μητροπολίτης Ναυπάκτου Ἱερόθεος(Βλάχος) σχετικά μέ τό κείμενο αὐτό καί τή συζήτηση γύρω ἀπ'αὐτό κατά τή διάρκεια τῆς «Συνόδου».

... ὅταν δημοσιευθοῦν τά Πρακτικά τῆς Συνόδου, ὅπου ἀποτυπώνονται οἱ ἀύθεντικέσ ἀπόψεις αὐτῶν πού ἀποφάσισαν καί ὑπέγραψαν τά κείμενα, τότε θά φανῆ καθαρά ὅτι

στήν Σύνοδο κυριαρχοῦσαν ἡ θεωρία τῶν κλάδων, ἡ βαπτισματική θεολογία καί κυρίως ἡ ἀρχή τῆς περιεκτικότητος, δηλαδή ἡ διολίσθηση ἀπό τήν ἀρχή τῆς ἀποκλειστικότητος στήν ἀρχή τῆς περιεκτικότητος.... Κατά τήν διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου στήν Κρήτη ἐλέχθησαν διάφορα παραποιητικά τῆς ἀληθείας, [προκειμένου νά ὑποστηρίζουν τό κείμενο] ὅσον ἀφορᾷ τόν ἅγιο Μάρκο τόν Εὐγενικό, τήν Σύνοδο τοῦ 1484 καί τό Συνοδικό κείμενο τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς, τό 1848, σέ σχέση μέ τήν λέξη Ἐκκλησία στούς ἀποκομμένους Χριστιανούς ἀπό τήν Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία.

Ὁ Μητροπολίτης Ναυπάκτου ἀναφέρει ἄλλοῦ ὅτι οἱ υποστηρικτές τοῦ κειμένου καί τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς «ἐκκλησιαστικότητος» τῶν Δυτικῶν ὁμολογιῶν μεταχειρίστηκαν ἐπιθετικότητα καί πολλή πίεση χωρίς νά λείψουν καί λόγια ἄσχημα ἐναντίον ὧν ἦσαν ἀντίθετοι.

2. Προώθηση τοῦ Οἰκουμενισμοῦ

Εἶχαμε ἀναφέρει προηγουμένως ὅτι ἓνας ἀπό τούς σκοπούς αὐτῆς τῆς «Συνόδου» ἦταν νά παγιώσει τή δέσμευση τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας στόν οἰκουμενισμό. Τό κείμενο αὐτό πού ἀφορᾷ στίς σχέσεις μέ τούς Ἐτεροδόξους κατορθώνει αὐτόν τόν στόχο. Περιέχει θετικές ἀναφορές γιά τό Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν πού ἔχουν γίνει μέ φανερό ἐνθουσιασμό.

Στήν παράγραφο 21 τοῦ κειμένου διακηρύσσονται τά ἀκόλουθα:

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπιθυμεῖ τήν ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστις καί Τάξις» καί μετ' ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος παρακολουθεῖ τήν μέχρι τοῦδε θεολογικήν αὐτῆς προσφοράν. Ἐκτιμᾷ θετικῶς τά ὑπ' αὐτῆς ἐκδοθέντα θεολογικά κείμενα, τῇ σπουδαίᾳ συνεργίᾳ καί ὀρθοδόξων θεολόγων, τά ὅποια ἀποτελοῦν ἀξιόλογον βῆμα εἰς τήν Οἰκουμενικήν Κίνησιν διά τήν προσέγγισιν τῶν χριστιανῶν.

Ἡ θετική καί μόνο ἀποτίμησις τῶν κειμένων πού ἔχουν γίνει δεκτά ἀπό τό ΠΣΕ εἶναι ἀρκετή γιά νά ἀπορρίψει ἓνας Ὁρθόδοξος τό κείμενο «Σχέσεις τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας μέ τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον». Εἶναι δυνατόν γιά μία Πανορθόδοξη Σύνοδος νά βλέπει μέ θετικό τρόπο θεολογικά κείμενα τοῦ ΠΣΕ, αὐτά τά συγκεκριμένα κείμενα πού εἶναι γεμάτα ἀπό αἰρετικές προτεσταντικές ἀπόψεις οἱ ὁποῖες ἔχουν ὑποστῆ ἔπανελημμένα κριτική ἀπό πολλές Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες;

Στήν παράγραφο 19 τοῦ κειμένου ἡ Δήλωση τοῦ Toronto τοῦ ΠΣΕ ἀναφέρεται θετικά, σάν ἓνα θεμελιῶδες κείμενο γιά τήν ὀρθόδοξη συμμετοχή στό ΠΣΕ. Τί ἐκφράζει ὁμως

αυτή ή δήλωση; Μεταξύ άλλων διακηρύσσει ότι τό ΠΣΕ περιλαμβάνει έκκλησίες πού ύποστηρίζουν ότι :

- ή Έκκλησία είναι ουσιαστικά άόρατη,
- ύπάρχει μιά διάκριση μεταξύ του όρατου και άοράτου σώματος στην Έκκλησία,
- τό βάπτισμα των άλλων έκκλησιών είναι έγκυρο και άληθινό
- ύπάρχουν «στοιχεΐα της άληθινής Έκκλησίας» και «ίχνη της Έκκλησίας» σέ άλλα μέλη-έκκλησίες στό ΠΣΕ και ή οικουμενική κίνηση είναι βασισμένη σ' αυτό,
- ύπαρχουν μέλη-έκκλησίες extra muros (έκτός των τειχών) και ότι
- αυτές aliiquo modo(κατά κάποιον τρόπο) ανήκουν στην Έκκλησία και ότι
- ύπάρχει μιά «Έκκλησία εντός της μίας Έκκλησίας».

Πάνω σ' αυτό τό θεμέλιο οι Όρθόδοξοι συμμετέχουν στό ΠΣΕ, ένα όργανισμό, στον όποιο ή άντορθόδοξη θεωρία περί «άοράτου και όρατης Έκκλησίας» κυριαρχεί, ανατρέποντας όλόκληρη την Όρθόδοξη Έκκλησιολογία.

Η «Σύνοδος της Κρήτης είναι ή μόνη Σύνοδος επισκόπων πού έχει ποτέ αναγνωρίσει, προωθήσει επαινέσει και άποδεχθεί τον οικουμενισμό και τό Παγκόσμιο Συμβούλιο Έκκλησιών. Αυτό βρίσκεται σέ αντίθεση μέ τή μαρτυρία της χορείας των Αγίων, στους όποιους περιλαμβάνεται –μεταξύ πολλών άλλων - και ό μεγάλος γέροντας Έφραΐμ ό Κατουνακιώτης, ό όποιος μετά άπό άποκάλυψη πληροφορήθηκε ότι ό οικουμενισμός κυριαρχείται από άκάθαρτα πνεύματα.

Οι συνέπειες είναι τεράστιες : Τί έμπειρία και έμπνευση έξ Αγίου Πνεύματος θά μπορούσαν νά έκφράσουν στην Κρήτη όταν βρίσκονται σέ αντίθεση μέ τους άγίους της Έκκλησίας;

3. Ένα μακρύ μονοπάτι προς την αναγνώριση της έκκλησιαστικότητας των Έτεροδόξων

Αυτό τό μονοπάτι προς την συνοδική άποδοχή του οικουμενισμού έχει ύπάρξει μακρύ και ταραχώδες. Τό άπόσπασμα του κειμένου για τον οικουμενισμό ήταν ξεκάθαρα ό ύπ' αριθμόν ένα στόχος των όραματιστών της «Συνόδου», στόχος πού ήταν έμφανής ήδη άπό τό 1971.

Τό πρώτο κείμενο, πού συντάχθηκε εντός της προσυνοδικής διαδικασίας και αναγνωρίζει την ούτως καλουμένη έκκλησιαστικότητα των έτεροδόξων όμολογιών, είναι τό κείμενο του 1971 της Διορθόδοξου Προπαρασκευαστικής Έπιτροπής μέ τίτλο : «Η Οικονομία στην Όρθόδοξη Έκκλησία» τό όποιο διεκήρυσσε : «Γιά ποιό λόγο ή Όρθόδοξη

Ἐκκλησία μας ἀναγνωρίζει-ἂν καί εἶναι ἡ Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία- τήν ὄντολογική ὕπαρξη ὅλων ἐκείνων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καί Ὁμολογιῶν» [15]. (Αὐτό τό κείμενο ὑπέστη τότε αὐστηρή κριτική ἀπό τούς θεολόγους στήν Ἑλλάδα καί τελικά ἀποσύρθηκε).

Αὐτή ἡ φράση ἀργότερα τροποποιήθηκε κατά τήν Τρίτη συνάντηση τῆς Ἐπιτροπῆς τό 1986 σέ : «...ἀναγνωρίζει τήν πραγματική ὕπαρξη ὅλων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καί Ὁμολογιῶν».

Αὐτό ἄλλαξε πάλι τό 2015 κατά τήν Πέμπτη συνάντηση τῆς Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς σέ : «ἀναγνωρίζει τήν ἱστορική ὕπαρξη τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καί Ὁμολογιῶν πού δέν εὐρίσκονται σέ κοινωνία μέ Αὐτήν».

Ὅταν τόν Ἰανουάριο τοῦ 2016 τό τελικό κείμενο ἐπιτέλους δημοσιεύθηκε, ἡ φράση αὐτή προκάλεσε σωρεία ἀντιδράσεων ἀπό τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας καί τίς Συνόδους τῶν Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, συμπεριλαμβανομένης καί τῆς Ὑπερορίου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας. Μετά τήν ἀποδοχή ἀπό τούς Προκαθημένους καί τίς συνοδεῖες τους τῆς προτάσεως πού ἔγινε τήν τελευταία στιγμή στήν Κρήτη ἀπό τόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος (ἂν καί 30 ἐπίσκοποι ἀρνήθηκαν νά ὑπογράψουν) τό τελικό κείμενο περιεῖχε τήν ἐξῆς διατύπωση : « Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποδέχεται τήν ἱστορική ὀνομασία τῶν ἄλλων ἑτεροδόξων [16] Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καί Ὁμολογιῶν πού δέν εὐρίσκονται σέ κοινωνία μέ Αὐτήν».

Μπορεῖ κάποιος νά δεῖ ὅτι σταδιακά, κατά τή διάρκεια 45 ἐτῶν, ἡ φράση αὐτή ἔχει τροποποιηθεῖ γιά νά ἀνταποκριθεῖ στίς ἐνστάσεις πού προβάλλονταν ἀπό τίς Τοπικές Ἐκκλησίες. Παρά ταῦτα ἡ τελική ἐκδοχή της παραμένει ἀνορθόδοξη καί ἀπαράδεκτη ἤ, ὅπως ὁ Μητροπολίτης Ἱερόθεος(Βλάχος) γράφει, «ἀντορθόδοξη».. Ὑπάρχουν ποικίλες καί σπουδαῖες ἐπισημάνσεις πού μπορεῖ νά γίνουν σχετικά μέ αὐτή τή φράση.

4. Ἀντορθόδοξη καί συνοδικά καταδικασμένη ὡς Αἵρεση

Κατ' ἀρχάς, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Μητροπολίτης Ἱερόθεος, ἴσως, μέ τήν ἀποδοχή τοῦ ὄρου «ἐκκλησία» γιά τίς ἑτερόδοξες ὁμολογίες, μιά σπουδαία διάκριση ἀπωλέσθηκε γιά τούς συμμετέχοντες ἱεράρχες. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς ὄρισε μέ σαφήνεια τό ζήτημα αὐτό στό Συνοδικό Τόμο τῆς Ἐννάτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου τοῦ 1351. Γράφει ἐκεῖ:

ἕτερόν ἐστίν ἡ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀντιλογία καὶ ἕτερον ἡ τῆς πίστεως ὁμολογία, καὶ ἐπὶ μὲν τῆς ἀντιλογίας οὐκ ἀνάγκη περὶ τὰς λέξεις ἀκριβολογεῖσθαι τὸν ἀντιλέγοντα, ὡς καὶ ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος, ἐπὶ δὲ τῆς ὁμολογίας ἀκρίβεια διὰ πάντων τηρεῖται καὶ ζητεῖται.

Δηλαδή, κάποιος θά μπορούσε νά χρησιμοποιήσει κάθε ἐπιχείρημα γιά νά ἀπαντήσῃ σέ κάτι, ἐνῶ ἡ ὁμολογία [τῆς πίστεως] θά πρέπει νά εἶναι σύντομη καί δογματικά ἀκριβής. Ἐπομένως σ' αὐτό τό πλαίσιο, στή Σύνοδο, χάριν τῆς δογματικῆς ἀκριβείας ἡ χρήση τοῦ ὄρου «ἐκκλησία» γιά τούς ἑτεροδόξους εἶναι ξεκάθαρα ἀπαράδεκτη.

Μποροῦμε μόνο νά ἐλπίζουμε, μαζί μέ τόν Μητροπολίτη Ἱερόθεο, ὅτι οἱ Ἱεράρχες στήν Κρήτη «ἐξαπατήθηκαν» ἀπό ἐκείνους πού ἰσχυρίζονταν- χωρίς νά κάνουν ἐκτεταμένες ἀναφορές- ὅτι κατά τή διάρκεια τῆς δευτέρας χιλιετίας οἱ Ὁρθόδοξοι χαρακτηρίζαν αἰρετικές ὁμάδες ὡς Ἐκκλησίες. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι μόνο ἀπό τόν 20ο αἰώνα καί μετά ἡ Δυτική Χριστιανοσύνη χαρακτηρίστηκε ὡς ἐκκλησία, ὅταν ἡ Ὁρθόδοξη ὁρολογία καί θεολογία διαφοροποιήθηκε ἀπό τήν ὁρολογία καί θεολογία τοῦ παρελθόντος, εἰδικά μέ, καί μετά τήν Ἐγκύκλιο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τοῦ 1920 «Πρός τάς ἀπανταχοῦ Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ». Τό μόνο πού χρειάζεται νά κάνει κάποιος εἶναι νά ἀνακαλέσῃ στή μνήμη του ὅτι ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς παρομοίαζε τή Λατινική αἵρεση μέ τόν Ἀρειανισμό, καί τούς Λατίνους μέ πειθήνια ὄργανα τοῦ πονηροῦ.

Ὁ ὄρος Ἐκκλησία δέν χρησιμοποιεῖται ἀπλῶς σάν μιά περιγραφή ἢ σάν παρομοίωση. Δείχνει τό ἀληθινό Σῶμα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ Ἐκκλησία ταυτίζεται μέ αὐτό τό ἴδιο τό Θεανθρώπινο Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί ἐπειδή ὡς Κεφαλή Αὐτός εἶναι ἕνας, καί τό Σῶμα του εἶναι ἕνα. Ὅπως ἔγραψε ὁ Απόστολος Παῦλος:

- *«... καί αὐτόν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἐστὶ τό σῶμα αὐτοῦ, τό πλήρωμα τοῦ τά πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου»* (Ἐφ. 1, 22-23).
- *«Ἐν σῶμα καί ἐν πνεῦμα, καθὼς καί ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν εἰς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα εἰς Θεός καί πατήρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων, καί ἐν πᾶσιν ἡμῖν»* (Ἐφ. 4, 4-6).

Ἄν καί καί ἔχει ὑποστηριχθεῖ ὅτι ἡ προσβλητική φράση πού ἀναφέρεται στίς «ἐκκλησίες», ἰδιαίτερος στήν τελευταία της μορφή, εἶναι συμβατή μέ τήν Ὁρθόδοξη ἐκκλησιολογία καί τόν ἀπόστολο Παῦλο, ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι αὐτή εἶναι συμβατή μᾶλλον μέ τή νέα «περικεκτική» ἐκκλησιολογία. Καθὼς ἰσχυρίστηκε ὁ Μητροπολίτης Ἱερόθεος : « ἐνῶ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ἀκίνδυνη, εἶναι ἀντορθόδοξη».

Γιατί «ἀντορθόδοξη»; Ἐν πρώτοις εἶναι ἀδύνατο νά μιλήσῃ κάποιος γιά «ἀπλῆ» «ἀποδοχή τῆς ἱστορικῆς ὀνομασίας», τῶν «ἄλλων ἑτεροδόξων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν», διότι δέν ὑπάρχει ὄνομα χωρίς ὑπαρξη. Ἀλλιῶς ἐκφράζεται ἕνας ἐκκλησιολογικός νομιναλισμός.

Δεύτερον, κάθε άλλο παρά άφουγκραζόμαστε τον Άποστολο Παύλο, «τό στόμα του Χριστού», αφού ή φράση « ή Όρθόδοξος Έκκλησία άποδέχεται την ιστορική όνομασία των άλλων έτεροδόξων Χριστιανικών Έκκλησιών» όταν κατανοηθεί στο πλαίσιο της, μάς θυμίζει μία από τις θεωρίες περί άοράτου έκκλησίας του Καλβίνου και του Ζβιγκλίου, αυτό που ό Βλαντίμιρ Λόσκυ άποκαλοϋσε «Νεστοριανή έκκλησιολογία». Αυτή ή έκκλησιολογία υποθέτει ότι ή Έκκλησία είναι διαιρεμένη σε δύο μέρη, άορατο και όρατό, άκριβώς όπως ό Νεστόριος φανταζόταν την θεία και ανθρώπινη φύση στο Χριστό να είναι χωρισμένες. Άπό αυτή την ιδέα έχουν ξεπηδήσει και άλλες αίρετικές θεωρίες, όπως ή θεωρία των κλάδων, ή βαπτισματική θεολογία και ή έκκλησιολογική περιεκτικότητα. Αυτή ή περί άοράτου έκκλησίας θεωρία, στην πραγματικότητα έχει ήδη άπορριφθεί εν Συνόδω από την Όρθόδοξη Έκκλησία.

Ή ιδέα ότι μία έκκλησία μπορεί να χαρακτηριστεί ως έτερόδοξη(αίρετική) καταδικάστηκε από τις Συνόδους του 17ου αιώνα με άφορμή την ούτως καλουμένη «Όμολογία του Λουκάρεως», γραμμένη, υποτίθεται, και υίοθετημένη από τον Κύριλλο Λούκαρη, Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Ή καταδικασθείσα φράση ήταν : *Άληθές γαρ και βέβαιόν εστιν, εν τη οδώ δύνασθαι αμαρτάνειν την Έκκλησίαν και αντί της αληθείας το ψεύδος εκλέγεσθαι...*» δηλ. είναι άληθές και βέβαιο ότι ή Έκκλησία μπορεί να άμαρτήσει και να υίοθετήσει τό ψεύδος αντί της άληθείας. Αντιθέτως οί Σύνοδοι της Έκκλησίας κατεδίκασαν τότε αυτή την άπιστία προς τον Χριστό δηλώνοντας ότι ή Έκκλησία δέν μπορεί να σφάλει.

Αυτή ή συνοδική διδασκαλία είναι πολύ σημαντική και πρέπει να τονισθεί πάλι στις ήμέρες μας, γιατί έρχεται να θεραπεύσει την ψευδαίσθηση των ούμανιστών εκείνων, που βρίσκονται ανάμεσά μας και έχουν άπωλέσει την πίστη τους στον Χριστό και στην συνέχιση της Ένσαρκώσεως. Είναι αυτή ή άπιστία που έλλοχεύει πίσω από την άπροθυμία πολλών να ένστερνισθούν τό «σκάνδαλο του συγκεκριμένου», τό σκάνδαλο της Ένσαρκώσεως και να δηλώσουν ότι ή Έκκλησία είναι Μία, όπως ό Χριστός είναι Ένας και ότι είναι σε ένα συγκεκριμένο χρόνο και τόπο που συνεχίζεται ή Ένσάρκωση και ή Μία, Άγία, Καθολική και Άποστολική Έκκλησία. Αυτή ή άπιστία ισοδυναμεί με την έγκατάλειψη της Όρθοδοξίας ως προαπαιτούμενο της έκκλησιαστικότητας και δέν είναι άπλως μία κρίση πεποιθήσεων, αλλά, όπως ό π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ έγραψε πρίς 50 χρόνια, σημαίνει ότι οί άνθρωποι «έχουν έγκαταλείψει τον Χριστό».

Φυσικά, οί σύγχρονες μορφές που παίρνουν οί θεωρίες περί «άοράτου έκκλησίας», είναι διαφοροποιημένες από εκείνες του 16ου αιώνα, αλλά όχι τόσο πολύ. Άς προσέξουμε πάλι την επίμαχη φράση στο πλαίσιο της και θά δοϋμε τις όμοιότητες πιο καθαρά. Τό κείμενο λέει:

Κατά τήν ὄντολογικήν φύσιν τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἐνότης αὐτῆς εἶναι ἀδύνατον νά διαταραχθῆ. Παρά ταῦτα, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποδέχεται τήν ἱστορικήν ὀνομασίαν τῶν μὴ εὕρισκομένων ἐν κοινωνίᾳ μετ' αὐτῆς ἄλλων ἑτεροδόξων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καί Ὁμολογιῶν, ἀλλά πιστεύει ὅτι οἱ πρὸς αὐτάς σχέσεις αὐτῆς πρέπει νά στηρίζονται ἐπὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν ὅσον ἔνεστι ταχύτερας καί ἀντικειμενικωτέρας ἀποσαφηνίσεως τοῦ ὅλου ἐκκλησιολογικοῦ θέματος καί ἰδιαίτερος τῆς γενικωτέρας παρ' αὐταῖς διδασκαλίας περί μυστηρίων, χάριτος, ἱερωσύνης καί ἀποστολικῆς διαδοχῆς (παράγραφος 6).

Τό κείμενο ἀρχίζει δηλώνοντας ὅτι σύμφωνα μέ τήν ὄντολογική φύση τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἐνότητά της δέν μπορεῖ νά διαταραχθεῖ. Ἐδῶ ὑπονοεῖται ἡ ἀόρατη, ἐνωμένη Ἐκκλησία πού εἶναι στούς οὐρανοῦς. Αὐτό εἶναι τό νόημα τῆς «ὄντολογικῆς». Αὐτή ἡ φράση ἀκολουθεῖται ἀμέσως ἀπό τίς λέξεις «παρά ταῦτα...» καί γίνεται ἀναφορά στήν διασπασμένη, ὀρατή ὄψη τῆς Ἐκκλησίας μέ τήν ἀποδοχή τῶν ἄλλων «Ἐτεροδόξων Ἐκκλησιῶν».

5. Μιά ἔκφραση τῆς Νέας Ἐκκλησιολογίας πού ἤδη ἔγινε ἀποδεκτή

Δέν εἶναι ἡ πρώτη φορά πού ἐμφανίζεται στήν Ὁρθόδοξη ἱεραρχία αὐτή ἡ διχοτόμηση τῆς Ἐκκλησίας σέ ὄντολογικῶς ἐνωμένη Ἐκκλησία στόν οὐρανό ἔξω ἀπό τόν χρόνο καί σέ διαιρεμένη Ἐκκλησία στή γῆ, ἐν χρόνῳ. Ἐδῶ βλέπουμε πῶς ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος ἐξέφρασε αὐτό σέ ὁμιλία του στόν Πανάγιο Τάφο στά Ἱεροσόλυμα τό 2014:

Ἡ Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία, ἡ ἰδρυθεῖσα ὑπό τοῦ ἐν “ἀρχῇ Λόγου”, τοῦ “ὄντος πρὸς τόν Θεόν”, καί “Θεοῦ ὄντος” Λόγου, κατά τόν εὐαγγελιστήν τῆς ἀγάπης, δυστυχῶς κατά τήν ἐπὶ γῆς στρατείαν αὐτῆς, λόγω τῆς ὑπερισχύσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας καί τοῦ πεπερασμένου θελήματος τοῦ ἀνθρωπίνου νοός, διεσπάσθη ἐν χρόνῳ. Οὕτω διεμορφώθησαν καταστάσεις καί ομάδες ποικίλαι, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκάστη διεκδικεῖ “ἀθθεντίαν” καί “ἀλήθειαν”. Ἡ Ἀλήθεια ὅμως εἶναι Μία, ὁ Χριστός, καί ἡ ἰδρυθεῖσα ὑπ' Αὐτοῦ Μία Ἐκκλησία».

« Ἡ ἁγία Ὁρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία κατέβαλε πρό τοῦ μεγάλου Σχίσματος τοῦ 1054 μεταξύ Ἀνατολῆς καί Δύσεως, ἀλλά καί μετ' αὐτό, προσπαθείας πρὸς ὑπέρβασιν τῶν διαφορῶν προερχομένων ἐν ἀρχῇ καί ἐν πολλοῖς ἐξ ἄλλοτριῶν τοῦ περιβάλλου τῆς Ἐκκλησίας παραγόντων. Ἀτυχῶς, ὑπερίσχυσεν ὁ ἀνθρώπινος παράγων, καί διά τῆς συσσωρεύσεως προσθηκῶν “θεολογικῶν”, “πρακτικῶν” καί “κοινωνικῶν” αἱ κατά τόπους Ἐκκλησίαι ὠδήγηθησαν εἰς διάσπασιν τῆς ἐνότητος τῆς πίστεως, εἰς ἀπομῶνωση, ἐξελιχθεῖσαν ἐνίστε εἰς ἐχθρικήν πολεμικήν».

Ἡ ὁμοιότητα τῆς θεωρίας περί ἀοράτου Ἐκκλησίας πού ἔχει καταδικασθεῖ ἀπό τήν Ἐκκλησία μέ τά λόγια αὐτά τοῦ Πατριάρχου γίνεται φανερή στήν ὀξεῖα ἀντίθεση τῆς ὄντολογικῶς ἐνωμένης ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησίας καί τῆς ὑποθετικά διεσπασμένης ἐπίγειας Ἐκκλησίας. Αὐτή [ἡ ἀντίθεση] ἀντικατοπτρίζει τήν «Νεστοριανή» διαίρεση τῶν δύο φύσεων τῆς θείας καί τῆς ἀνθρωπίνης στό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Αὐτή ἡ ἄποψη ἐν τούτοις εἶναι, ὄχι ἀπρόσμενα, σέ ἀρμονία μέ τή νέα ἐκκλησιολογία πού ἀναπτύχθηκε στή Δευτέρα Βατικανή Σύνοδο, ἡ ὁποία κάνει λόγο γιά μιᾶ ἐπίγεια ἐκκλησία μέ μεγαλύτερες ἢ μικρότερες διαβαθμίσεις πληρότητας [17], πού ὀφείλεται, στά, ὅπως τά ὀνομάζει, «μπερδέματα τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας» [18].

Αὐτές οἱ ἀπόψεις περί Ἐκκλησίας συνεπάγονται τήν ταύτιση τῆς Ἐκκλησίας μέ τήν αἵρεση, τῶν ἀγίων μέ τά πεπτωκότα καί γῆινα. Μέ πόνο καρδιάς ἔρχονται στό νοῦ μας οἱ λόγοι τοῦ Ἁγίου Ταρασίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὅταν ἐπέπληξε τούς εἰκονοκλάστες γιά τίς ἀποφάσεις τῆς ψευδο-συνόδου τους στήν Ἱέρεια :

Ὡ τῆς παραφροσύνης καί τῆς συγχύσεως αὐτῶν! Δέν διέκριναν μεταξύ βεβήλου καί ἁγίου καί, ὅπως οἱ κάπηλοι ἀνακατεῦν τό κρασί μέ τό νερό, αὐτοί ἀνέμιζαν τόν ἀληθινό λόγο μέ τόν διεστραμμένο, τήν ἀλήθεια μέ τό ψεῦδος, σάν νά ἀνακάτευαν τό δηλητήριο μέ τό μέλι. Σ' αὐτούς ὁ Χριστός καί Θεός μας ἀπευθύνεται διά τοῦ προφήτου : «καί οἱ ἱερεῖς ... ἠθέτησαν νόμον μου καί ἐβεβήλουν τά ἅγια μου. ἀναμέσον βεβήλου καί ἁγίου οὐ διέστελλον» (Ἰεζ. ΚΒ' 26).

Εἶναι σαφές ὅτι ἡ ἐπιθετική αὐτή φράση μέ τήν αἰρετική τῆς ἐκκλησιολογία πρέπει νά ἀπορριφθεῖ ἀπό τήν Ἐκκλησία (ἀπό κάθε Τοπική Ἐκκλησία χωριστά καί ἔπειτα σέ μιᾶ μελλοντική Σύνοδο) καί νά ἀντικατασταθεῖ, γιατί ἀλλιῶς θά γίνει ἀναμφίβολα ἡ πηγὴ μιᾶς ἐκπτώσεως καί ἀπομακρύνσεως ἀπό τήν Ὁρθοδοξία.

Ἐπὶ ἀκόμη χρόνος νά διορθώσουμε καί νά θεραπεύσουμε τό τραῦμα πού ἔχει ἤδη προκληθεῖ στήν Ἐκκλησία. Μία πρακτική λύση, πού δόθηκε ἀπό τόν Μητροπολίτη Ἱερόθεο, καί ἡ ὁποία θά βοηθοῦσε καί θά διευκόλυνε τήν ἀποκατάσταση τῆς Ὁρθοδοξίας, εἶναι μιᾶ μελλοντική Σύνοδος νά διορθώσει τά σφάλματα καί νά ἐκδώσει ἓνα νέο ὀρθόδοξο κείμενο. Ἐπὶ ἀκόμη τώρα ὑποστήριξη γι' αὐτό (ἀπό τά Πατριαρχεῖα Ἀντιοχείας, Σερβίας, Ρωσίας, Γεωργίας, Βουλγαρίας καί τῆς Ρουμανίας, καθώς ἐπίσης καί ἱστορικό προηγούμενο (οἱ συνεδριάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐκτείνονταν σέ μῆνες καί χρόνια, ἡ Πενθέκτη Σύνοδος συμπλήρωσε τήν 5ῃ καί τήν 6ῃ Σύνοδο καί ἡ Ἐνάτη Οἰκουμενική Σύνοδος ἦταν στήν πραγματικότητα τέσσερις ξεχωριστές Σύνοδοι).

Ἐς ἐλπίσουμε ὅτι οἱ ἀπανταχοῦ ἐπίσκοποι θά κάνουν βήματα πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. Τὸ ζήτημα εἶναι ἐξαιρετικά ἐπείγον γιὰ ἐκεῖνες τὶς Ἐκκλησίες πού ἔχουν ἀποδεχθεῖ τὸ κείμενο καὶ τὴ Σύνοδο.

3. Τὰ ἐπακόλουθα καὶ οἱ συνέπειες τῆς «Συνόδου» τῆς Κρήτης

A. Οἱ ἀντιδράσεις τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν

Ἐς στραφοῦμε τώρα ἐν συντομίᾳ στὰ ἐπακόλουθα τῆς Συνόδου καὶ τὴ σημερινή κατάσταση.

Ἐν πρώτοις μεταξύ ἐκείνων πού συμμετεῖχαν στὴ Σύνοδο, ὑπῆρξαν περίπου 30 ἐπίσκοποι, οἱ ὅποιοι ἀρνήθηκαν νὰ ὑπογράψουν τὸ τελικὸ κείμενο γιὰ τοὺς Ἐτεροδόξους καὶ τὸν Οἰκουμενισμό. Μεταξύ αὐτῶν εἶναι καὶ οἱ εὐρέως γνωστοὶ ἐπίσκοποι, Μητροπολίτης Ἱερόθεος(Βλάχος), Ἀθανάσιος Λεμεσοῦ(Κύπρος), Νεόφυτος Μόρφου (Κύπρος), Ἀμφιλόχιος τοῦ Μοντενέγκρο (Σερβία) καὶ Εἰρηναῖος Μπάτσκας(Σερβία).

Ὁ ἐπίσκοπος Μπάτσκας Εἰρηναῖος συνόψισε τὴ στάση πολλῶν μετὰ τὴ Σύνοδο :

«Ὅσον ἀφορᾷ στὴν προσφάτως ὀλοκληρωθεῖσα θριαμβευτικὰ ὄχι ἀκόμη ὅμως τελείως πειστικά «Μεγάλη καὶ Ἁγία Σύνοδο» τῆς Ἐκκλησίας μας στὸ Κολυμπάρι τῆς Κρήτης : Αὐτὴ ἤδη δέν ἔχει ἀναγνωρισθεῖ ὡς τέτοια ἀπὸ τὶς Ἐκκλησίες πού ἦσαν ἀποῦσες. Τὴν χαρακτήρισαν ὡς μία Σύναξη(συνάντηση) στὴν Κρήτη, ἐνῶ ἐπίσης ἀμφισβητεῖται ἀπὸ πάρα πολλοὺς ἀπὸ τοὺς συμμετέχοντες ἱεράρχες».

Οἱ ὑποστηρικτές καὶ οἱ συμπαθοῦντες τῆς Συνόδου ἐπικαλοῦνται τὴν Δευτέρα Οἰκουμενικὴ Σύνοδο ὡς προηγούμενο, ὡς ἓνα παράδειγμα μιᾶς συνόδου στὴν ὁποία κάποιες Τοπικὲς Ἐκκλησίες ἦσαν ἀποῦσες (δηλαδή ἡ Ρώμη καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια). Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὅποιο δέν λένε εἶναι ὅτι ἡ Δευτέρα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος δέν συνεκλήθη ὡς μία Οἰκουμενικὴ ἢ Πανορθόδοξος Σύνοδος, ἀλλὰ μᾶλλον σάν μία ἀπὸ τὶς πολλές Τοπικὲς Συνόδους τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας. Καὶ ἐξαιτίας τῶν Ὁρθοδόξων ἀποφάσεων τῆς πού ἐλήφθησαν ἐκεῖ, ἔγινε ἀργότερα ἀποδεκτὴ ἀπὸ ὅλες τὶς Τοπικὲς Ἐκκλησίες ὡς Οἰκουμενικὴ.

Στὴν Κρήτη, στὴν πραγματικότητα ἔχουμε τὸ ἀντίθετο : Αὐτὴ συνεκλήθη ὡς Πανορθόδοξη, καὶ τέσσερα Πατριαρχεῖα ἀρνήθηκαν νὰ συμμετάσχουν. Ἐπιπλέον, καὶ αὐτὸ εἶναι πάρα πολὺ σημαντικό, ἔχουν ἐπίσης ἀρνηθεῖ νὰ τὴν ἀναγνωρίσουν ὡς Σύνοδο ἀκόμη καὶ μετὰ.

Τό Πατριαρχεῖο Ἀντοχείας στήν ἀπόφαση του τῆς 27ης Ἰουνίου τοῦ περασμένου ἔτους, δήλωσε ὅτι θεωρεῖ τήν συνάντηση στήν Κρήτη ὡς «μία προπαρασκευαστική συνάντηση πρὸς τήν Πανορθόδοξο Σύνοδο» καί ὅτι «ἀρνεῖται νά προσδώσει συνοδικό χαρακτήρα σέ ὅποιαδήποτε ὀρθόδοξη συνάντηση, ἡ ὁποία δέν περιλαμβάνει ὅλες τίς Ὄρθόδοξες Ἀυτοκέφαλες Ἐκκλησίες» καί συνεπῶς «ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀντοχείας ἀρνεῖται νά ἀποδεχθεῖ νά ὀνομάζεται ἡ συνάντηση στήν Κρήτη μία «Μεγάλη Ὄρθόδοξος Σύνοδος» ἢ μία «Μεγάλη καί Ἁγία Σύνοδος».

Τό Πατριαρχεῖο τῆς Μόσχας (στήν ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου του στίς 15 Ἰουλίου 2016) δήλωσε ὅτι «ἡ Σύνοδος πού ἔλαβε χώρα στήν Κρήτη δέν μπορεῖ νά θεωρηθεῖ Πανορθόδοξη οὔτε μποροῦν τά κείμενα πού ἐνέκρινε νά ἀποτελέσουν τήν ἔκφραση μιᾶς Πανορθοδόξου συμφωνίας (consensus)».

Τό Πατριαρχεῖο Βουλγαρίας (στήν ἀπόφασή του μέ ἡμερομηνία 15 Νοεμβρίου 2016) δήλωσε σέ μία συνεδρίαση ὅλης τῆς Ἱεραρχίας του ὅτι «ἡ Σύνοδος τῆς Κρήτης δέν εἶναι οὔτε μεγάλη, οὔτε ἁγία οὔτε Πανορθόδοξος. Αυτό ὀφείλεται στή μὴ συμμετοχή ἑνὸς ἀριθμοῦ Τοπικῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν καθώς καί στά ὀργανωτικά καί θεολογικά λάθη πού ἔγιναν ἀποδεκτά. Προσεκτική μελέτη τῶν κειμένων πού υἰοθετήθηκαν στή Σύνοδο τῆς Κρήτης, μᾶς ὀδηγεῖ στό συμπέρασμα ὅτι κάποια ἀπό αὐτά περιέχουν ἀποκλίσεις ἀπὸ τήν Ὄρθόδοξη ἐκκλησιαστική διδασκαλία, ἀπὸ τή δογματική καί κανονική Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας καί τό πνεῦμα καί τό γράμμα τῶν Οἰκουμενικῶν καί Τοπικῶν Συνόδων. Τά κείμενα πού υἰοθετήθηκαν στήν Κρήτη πρέπει νά ὑποβληθοῦν σέ περαιτέρω θεολογική μελέτη μέ στόχο νά τροποποιηθοῦν, νά ὑποστοῦν ἐπεξεργασία, νά διορθωθοῦν ἢ νά ἀντικατασταθοῦν μέ ἄλλα (νέα κείμενα) στό πνεῦμα καί τήν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας».

Ἡ Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου Γεωργίας συνεκλήθη τόν Δεκέμβριο τοῦ περασμένου χρόνου καί ἐξέδωσε μιά τελική ἀπόφαση γιά τή Σύνοδο τῆς Κρήτης. Μ' αὐτήν δήλωσε ὅτι αὐτή δέν εἶναι Πανορθόδοξος Σύνοδος, ὅτι κατήγγησε τήν ἀρχή τῆς ὁμοφωνίας (consensus) καί ὅτι οἱ ἀποφάσεις της δέν εἶναι ὑποχρεωτικές γιά τήν Ὄρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Γεωργίας. Ἐπιπλέον τά κείμενα πού ἐξεδόθησαν ἀπὸ τή Σύνοδο τῆς Κρήτης δέν λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τους τίς σπουδαῖες κριτικές πού ἔγιναν ἀπὸ τίς Τοπικές Ἐκκλησίες καί ἔχουν ἀνάγκη διορθώσεως. Εἶναι ἀνάγκη νά συγκροτηθεῖ μιά ἀληθινά Μεγάλη καί Ἁγία Σύνοδος. Ἡ Γεωργιανή Ἐκκλησία εἶναι πεπεισμένη ὅτι μιά τέτοια Σύνοδος θά πραγματοποιηθεῖ στό μέλλον καί θά λάβει ἀποφάσεις μέ ὁμοφωνία (Consensus) βασισμένες στή διδασκαλία τῆς Ὄρθοδόξου Ἐκκλησίας. Γιά τόν σκοπό αὐτό ἡ Ἱερά Σύνοδος ἔχει συστήσει μιά θεολογική ἐπιτροπή γιά νά ἐξετάσει τά κείμενα πού ἔγιναν ἀποδεκτά στήν Κρήτη καί νά τά προετοιμάσει γιά μιά μελλοντική Σύνοδο πού θά εἶναι Πανορθόδοξος.

Τό Πατριαρχεῖο Ρουμανίας, τό ὁποῖο συμμετεῖχε στή Σύνοδο, ἀργότερα δήλωσε ὅτι «τά κείμενα μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν, νά τροποποιηθοῦν ἐν μέρει ἢ νά ἀναπτυχθοῦν περαιτέρω ἀπό μιά μελλοντική Μεγάλη καί Ἁγία Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Παρά ταῦτα ἡ ἐρμηνεία τους καί τά προσχέδια τῶν νέων κειμένων πάνω σέ μιά ποικιλία θεμάτων δέν πρέπει νά γίνει ἐσπευσμένα ἢ χωρίς πανορθόδοξη συμφωνία, ἀλλιῶς θά πρέπει νά καθυστερήσουν καί νά τελειοποιηθοῦν μέχρι νά μπορέσει νά ἐπιτευχθεῖ συμφωνία».

Ἡ Αὐτοκέφαλος Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἐνῶ δέν ἀποφάσισε καταφατικά ὑπέρ τῶν τελικῶν ἀποφάσεων τῆς Συνόδου, ἔχει ἐκδώσει μιά Ἐγκύκλιο πού ἐμφανίζει τήν Σύνοδο ὡς μιά Ὁρθόδοξη Σύνοδος. Πολλοί ἔχουν συμπεράνει ὅτι αὐτή ἡ στάση σημαίνει συμφωνία, ἂν καί μεταξύ τῆς Ἱεραρχίας ὑπάρχουν ἐπίσκοποι οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀπορρίψει κάθετα καί ἔχουν καταδικάσει τή «Σύνοδο». Αὐτή ἡ σύγχυση ἔχει προκαλέσει ἀποστροφή σέ ἕνα μέρος τῶν πιστῶν.

B. Οἱ μετά τήν Κρήτη ἐξελίξεις στήν Ἑλλάδα καί τή Ρουμανία

Πρὶν κλείσω πιστεύω ὅτι εἶναι ἐπίσης σπουδαῖο νά σᾶς πληροφορήσω γιά τίς τελευταῖες ἐξελίξεις ὅσον ἀφορᾷ στήν ἀποδοχή ἢ ἀπόρριψη τῆς «Συνόδου» τῆς Κρήτης ἀπό τόν λαό τοῦ Θεοῦ.

Ἐπὶ τῶν θετικῶν ἀναφορῶν, εἰδικά μεταξύ τῶν ἐπισήμων ὀργάνων τῶν Ἐκκλησιῶν πού συμμετεῖχαν, οἱ ὁποῖες πῆραν τή μορφή διαλέξεων καί μικρῶν συνεδρίων πάνω στή σημασία τῆς «Συνόδου», μερικές φορές συμπεριλαμβάνοντας καί Ἑτεροδόξους. Μπορεῖ ἐπίσης κάποιος νά παρατηρήσει μιά ἐκπληκτική δυσαρέσκεια μεταξύ τῶν ὑποστηρικτῶν ὅτι ἡ «Σύνοδος» δέν ἔκανε ἀρκετά ἢ δέν προχώρησε στήν ἀναγνώριση τῶν Ἑτεροδόξων ἢ σέ ὅτι ἀφορᾷ ἄλλα «καυτά» ζητήματα κυρίως γιά τούς Ὁρθοδόξους ἀκαδημαϊκούς στή Δύση. Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι θά συνεχισθεῖ ἡ προσπάθεια γιά νά ἐπηρεάσουν τούς πιστούς ὑπέρ τῆς «Συνόδου»-ἕνα σκληρό καθῆκον, δεδομένου ὅτι οἱ περισσότεροι δέν αἰσθάνθηκαν ὅτι ἡ «Σύνοδος» τούς ἀφοροῦσε.

Παρά τήν ἐπίσημη, θετική ἀποδοχή τῆς «Συνόδου» ἀπό τήν Ἑλλάδα καί τή Ρουμανία, ἡ συντριπτική πλειοψηφία μεταξύ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ ἀνταποκρίθηκε ἀρνητικά. Οἱ ἐπιπτώσεις τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης εἶναι ἐκτεταμένες γιά πολλούς σέ ἐκεῖνες τίς τοπικές Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες ἔχουν ἀποδεχθεῖ τή Σύνοδο. Ἡ ἀντίδραση πολλῶν κληρικῶν, μοναχῶν καί θεολόγων στήν εὐνοϊκή ἀποδοχή πού δόθηκε στή «Σύνοδο» τῆς Κρήτης ἀπό τήν Ἱεραρχία τους κυμαίνεται ἀπό γραπτή καί προφορική ἀπόρριψη ἐκ μέρους γνωστῶν θεολόγων μέχρι τήν βαριά ἀπόφαση νά παύσουν τήν μνημόνευση τῶν σφαλόντων(πλανηθέντων) ἐπισκόπων ἀπό μοναχοῦς καί ποιμένες.

Ἡ παύση τῆς μνημονεύσεως τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἡ ὁποία ἄρχισε στό Ἅγιον Ὅρος τό φθινόπωρο τοῦ περασμένου ἔτους μέ τή συμμετοχή περίπου 100 μοναχῶν, ἔχει ἐξαπλωθεῖ τώρα σέ πολλές ἐπισκοπές στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καί ἐπίσης στή Ρουμανία, ὅπου διάφορα μοναστήρια καί κληρικοί ἔπαυσαν τή μνημόνευση τῶν ἐπισκόπων τους.

Μία ἀπό τίς πιό σημαντικές ἐξελίξεις συνέβησαν ἀκριβῶς πρὶν δύο ἐβδομάδες. Ὁ ἐξέχων Καθηγητής τῆς Πατρολογίας Πρωτοπρεσβύτερος Θεόδωρος Ζήσης ἀνήγγειλε τήν Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας ὅτι ἔπαυε τήν μνημόνευση τοῦ ἐπισκόπου του, τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ἀνθίμου ἐξαιτίας τῆς ἐνθουσιαστικῆς ἐκ μέρους του ἀποδοχῆς τῆς «Συνόδου» τῆς Κρήτης καί τῶν κειμένων της. Ἐξ αἰτίας τοῦ πνευματικοῦ του ἀναστήματος καί τοῦ γεγονότος ὅτι εἶναι γνωστός(ἦταν διδάσκαλος πολλῶν ἀπό τούς σημερινούς ἐπισκόπους τῆς Ἑλλάδος), αὐτή ἡ ἀπόφαση ἔχει ἐπηρεάσει καί ἄλλους καί ἔχει ἀναστατώσει τήν ἐκκλησιαστική κατάσταση (status quo) στήν Ἑλλάδα. Αὐτόν τόν δρόμο ἀκολούθησαν τέσσερεις κληρικοί ἀπό τό νησί τῆς Κρήτης, τρία μοναστήρια στή Μητρόπολη Φλωρίνης, κλῆρος καί μοναχοί στίς Μητροπόλεις Θεσσαλονίκης, Κεφαλληνίας, Σύρου καί Ἄνδρου καί ἄλλοῦ.

Ἐπιπλέον, λίγες ἡμέρες πρὶν, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Χρυσόστομος, Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς στήν Πάρο (ὅπου ὁ Ἅγιος Γέροντας Φιλόθεος Ζερβάκος ἔλαμψε μέ τόν ἀσκητικό του βίο), ὑπέβαλε στήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μιά ἱστορική ἐπίσημη μήνυση γιά αἵρεση ἐναντίον τοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου. Ὁ καθηγούμενος Χρυσόστομος ἔχει ζητήσει ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο νά ἀναγνωρίσει, νά ἀποκηρύξει καί νά καταδικάσει τήν «ἐτεροδιδασκαλία» τοῦ Πατριάρχου, ὡς ἀντίθετη στήν ὀρθή διδασκαλία τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐγραψε πρὸς τήν Ἱερά Σύνοδο:

«Διὰ τῆς παρούσης καταθέτω ἐνώπιόν σας, ἐνώπιον τοῦ σεπτοῦ Σώματος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὸν σκανδαλισμὸν ἐμοῦ προσωπικῶς, τῆς συνοδείας μου, κληρικῶν, μοναχῶν καί πλήθους κόσμου, ὁ ὁποῖος κλυδωνίζεται ταρασσόμενος ὡς ὑπὸ κυμάτων πολλῶν λόγῳ τῶν ἄλλεπαλλήλων ἐτεροδιδασκαλιῶν, αἱ ὁποῖαι διευτώθησαν κατὰ καιροὺς ὑπὸ τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου μετ' ἀποκορύφωμα τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον (ΑκΜΣ) τοῦ Κολυμπαρίου τῆς Κρήτης».

Ἡ ἐπίσημη αὐτὴ αἴτηση προβάλλει 12 δείγματα ἐτεροδόξων διδασκαλιῶν πού ἐδῶ καί πολλές δεκαετίες διαδίδει ὁ Πατριάρχης, καθὼς ἐπίσης καί 9 σχετικούς Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας. Καταλήγει μέ ἕναν κατάλογο 13 ἐπισκόπων, 14 ἡγουμένων καί κληρικῶν καὶ 9 θεολόγων, τούς ὁποίους ὁ ἡγούμενος προτείνει νά κληθοῦν ὡς μάρτυρες γιά νά τὸν ὑποστηρίξουν ἐνώπιον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὅταν κληθεῖ ἐπισήμως νά ὑπερασπίσει τίς αἰτιάσεις [κατὰ τοῦ Πατριάρχου].

Σεβασμιώτατοι, Θεοφιλέστατοι καί σεβαστοί πατέρες

Αυτές και άλλες παρόμοιες εξελίξεις στην Ουκρανία, Μολδαβία και Ρουμανία χρησιμεύουν για να υπογραμμίσουμε την αυξανόμενη πίεση που ασκείται στους ποιμένες της Έκκλησίας για να αντιδράσουν με πατερικό τρόπο στον κίνδυνο, από τον οποίο απειλείται η ενότητα της Έκκλησίας εξ αιτίας της κακοσχεδιασμένης, κακοεκτελεσμένης και τελικά άντορθόδοξης «Συνόδου» της Κρήτης.

Η εκκλησιαστική ιστορία μας πληροφορεί ότι αυτή η ανεκτίμητη ενότης εν Χριστῷ υπάρχει και ανθίζει μόνο όταν ὅλοι είναι «ἐν τῷ αὐτῷ νοῦ» και ὁμολογοῦν τὴν ἴδια πίστη στὴν Μία Ἐκκλησία. Ἐπιπλέον ἡ πρόσφατη ιστορία μας διδάσκει ἐπίσης ὅτι ὁ συμβιβασμός ἢ ἡ ἀδιαφορία σὲ μιὰ νέα, καινοτόμο ἐκκλησιολογία, ὅπως αὐτὴ ἐκφράσθηκε ἔργῳ καὶ λόγῳ στὴν Κρήτη, δὲν εἶναι μιὰ ἐπιλογή και τὸ μόνο πού θά κάνει εἶναι νά μας ὀδηγήσει σὲ πῶση καὶ ναυάγιο καὶ πρὸς τὰ ἀριστερά και πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς Βασιλικῆς Ὁδοῦ. Αὐτὴ ἡ Ὁδὸς βρίσκεται σὲ μιὰ πνευματικὴ θάλασσα μὲ πολλοὺς βράχους, στὴν ὁποία ἡ ἐπιδεξιότητα τοῦ πνευματικοῦ ὀδηγοῦ δοκιμάζεται και ἐπιβεβαιώνεται, φανερώνοντας ὅτι αὐτός ὄχι μόνο γνωρίζει τὴν Ἀλήθεια ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης ἐκπαιδευμένος στὸν ΤΡΟΠΟ μὲ τὸν ὁποῖο θά μπορέσει νά ὀδηγήσει ὅλους νά φθάσουν ἐκεῖ μὲ ἀσφάλεια.

Κατὰ Θεία Πρόνοια, ἡ Ὑπερόριος Ρωσικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία συνεχίζει νά κατέχει μιὰ μοναδικὴ θέση στὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία, ἀπὸ τὴν ὁποία [θέση] μπορεῖ νά κηρύξει ἐλεύθερα και προφητικά τὸν λόγο τῆς Ἀληθείας -έναν λόγο, ὁ ὁποῖος ἐνώνει τοὺς πιστοὺς, θεραπεύοντας παλαιὰ σχίσματα και ἀποτρέποντας νέα. Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ αὐτὸ σὲ αὐτὰ τὰ δύσκολα χρόνια.

Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων Πατέρων μας και ἰδίως τῶν ἁγίων νέων μαρτύρων και ὁμολογητῶν και μὲ τὴν σοφὴ καθοδήγηση τῶν ἐπικεφαλῆς Ποιμένων μας μποροῦμε ὅλοι ἐμεῖς νά συνεχίσουμε τὴν σώζουσα ὁμολογία τῆς πίστεως στὴν Μία Ἐκκλησία, ἡ ὁποία εἶναι ἡ συνέχεια τῆς Ἐνσαρκώσεως. Πάνω σ' αὐτὴν οἰκοδομεῖται ἡ Ἐκκλησία.

Εὐχαριστῶ ὅλους για τὴν προσοχή και τὴν εὐγένειά σας νά μὲ ἀκούσετε σήμερα και εὐχομαι σὲ ὅλους σας ἓνα λαμπρὸ και φωτεινὸ Πάσχα!

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γκοτσόπουλος Αναστάσιος, Πρωτοπρεσβύτερος, «*Πῶς δ' αὖθις Ἁγία και Μεγάλη, ἦν οὔτε...οὔτε...οὔτε...;*», Πάτρα, 10 Δεκεμβρίου 2016

Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου, *Παρέμβαση καὶ κείμενο στὴν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Νοέμβριος 2016)* <http://www.parembasis.gr/index.php/el/mitropolitits-3/n-various-articles/278-keimena-agia-megali-synodos/4707-2016-11-24>

Σημειώσεις

[1] Σημ. Μεταφραστοῦ : Σύμφωνα μὲ δημοσιογραφικὲς πληροφορίες ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἡ συνοδεία του - πλὴν τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου - ψήφισαν τὴν ἐν λόγῳ τροποποίηση κατόπιν ἀφορήτων πιέσεων.

[1]. Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου, *Παρέμβαση καὶ κείμενο στὴν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Νοέμβριος 2016)* <http://www.parembasis.gr/index.php/el/mitropolitits-3/n-various-articles/278-keimena-agia-megali-synodos/4707-2016-11-24>

[2] Αὐτὸ ἦταν μία μόνο ἀπὸ τίς ποικίλες ἀνησυχητικὲς ἐκκλησιολογικὲς καινοτομίες πού εἰσήχθησαν στὴν Κρήτη καὶ τὴ διαδέχθηκε σὲ βαρῦτητα μόνο ἡ ἀποδοχὴ τῆς αὐτοανααιρουμένης φράσεως «ἐτεροδόξες Ἐκκλησίες». Ἐν τούτοις ἦταν ἡ προηγούμενη-ἡ κατάργηση τῆς συνοδικότητος-πού ἔκανε δυνατὴ τὴν τελευταία-τὴν ἀποδοχὴ τῆς ἀντιφάσεως, γιὰ νὰ μὴν ποῦμε τοῦ τερατουργήματος, δηλαδὴ τῶν «ἐτεροδόξων Ἐκκλησιῶν». Αὐτὸ ἀληθεύει σὲ περισσότερες ἀπὸ μία περιπτώσεις. Ἄν ὅλοι οἱ ἐπίσκοποι εἶχαν ἀπὸ μία ψήφο καὶ ὄχι μόνο οἱ Προκαθημένοι, εἶναι ἀπίθανο τὸ ἀπαράδεκτο κείμενο γιὰ τοὺς Ἑτεροδόξους νὰ εἶχε γίνῃ ἀποδεκτό. Εἶναι ἐπίσης γεγονός ὅτι ἂν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν εἶχε σεβασθεῖ τὴν καθαρὴ συνοδικὴ ἐξουσιοδότηση πού τοῦ δόθηκε ἀπὸ τὴν Ἱεραρχία του, ἡ ὁποία ψήφισε ὁμοφώνως τὴν ἄρνηση ἀποδοχῆς τοῦ ὄρου «ἐκκλησία» γιὰ τοὺς ἐτεροδόξους, δὲν θὰ εἶχε ἀποδεχθεῖ τὴν ἀληθοφανῆ καὶ ἀπερίσκεπτη «διόρθωση».

[3] Βλ. From the Second Vatican Council (1965) to the Pan-Orthodox Council (2016): Signposts on the Way to Crete: <https://orthodoxethos.com/post/from-the-second-vatican-council-1965-to-the-pan-orthodox-council-2016-signposts-on-the-way-to-crete>.

[4] Σὲ κάποιον ἄρθρο δημοσιευμένο στὸ περιοδικὸ The National Catholic Reporter ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρολομαῖος, ὅταν ἦταν ἀκόμη Μητροπολίτης, ἔγραψε τὰ ἀκόλουθα ἀποκαλύπτοντας τίς προθέσεις του γιὰ τὴν Πανορθόδοξο Σύνοδο : «Οἱ στόχοι μας εἶναι ἴδιοι μὲ αὐτοὺς τοῦ Πάπα Ἰωάννου(XXIII) : νὰ ἐκσυγχρονίσουμε τὴν Ἐκκλησία καὶ νὰ προωθήσουμε τὴν Χριστιανικὴ ἐνότητα...Ἡ Σύνοδος ἐπίσης θὰ σηματοδοτήσει τὸ ἄνοιγμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στίς μὴ Χριστιανικὲς θρησκείες, στὴν ἀνθρωπότητα ὡς ὅλον. Αὐτὸ σημαίνει μιὰ νέα στάση ἀπέναντι στὸ Ἰσλάμ, στὸν Βουδισμό, στὸν σύγχρονο σύγχρονο σὺν σύγχρονο πολιτισμὸν σύγχρονο πολιτισμὸ, στίς προσδοκίες γιὰ ἀδελφοσύνη ἐλεύθερη ἀπὸ φυλετικὲς διακρίσεις...μὲ ἄλλα λόγια, αὐτὴ θὰ σημαίνει τὸ σύγχρονο πολιτισμὸ, στίς προσδοκίες γιὰ ἀδελφοσύνη ἐλεύθερη ἀπὸ φυλετικὲς τέλος σύγχρονο πολιτισμὸ, στίς προσδοκίες γιὰ ἀδελφοσύνη ἐλεύθερη ἀπὸ φυλετικὲς διακρίσεις...μὲ ἄλλα λόγια, αὐτὸ θὰ σημαίνει τὸ τέλος δώδεκα αἰῶνων ἀπομονώσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» Βλ. “ Council Coming for Orthodox”, interview by Desmond O’Grady, The National Catholic Reporter, in the January 21, 1977 edition. See also:<http://orthodoxinfo.com/ecumenism/towards.aspx>.

[5] Στὰ κείμενα τῆς Δευτέρας Βατικανῆς Συνόδου τὰ πράγματα εἶναι ἐλαφρῶς καλλίτερα. Στὸ κείμενο Lumen Gentium ὁ διάβολος ἀναφέρεται τέσσερις φορές, ἂν καὶ στὸ κείμενο Unitatis Redintegratio δὲν ἀναφέρεται.

[6] Ἡ μόνη ἐξάιρεση στὴν τελευταία περίπτωση εἶναι ὅταν ἡ ἐκκλησιολογικὴ αἵρεση τοῦ φυλετισμοῦ ἀναφέρεται στὴν Ἐγκύκλιο τῶν Προκαθημένων, πρᾶγμα πού εἶναι ἐνδεικτικὸ τῶν προτεραιοτήτων τῆς Συνάξεως.

[7] See: J. S. Romanides, “The Ecclesiology of St. Ignatius of Antioch,” The Greek Orthodox Theological Review 7:1 and 2 (1961–62), 53–77.

[8] http://orthodoxinfo.com/ecumenism/encyc_1848.aspx.

[9] <http://www.parembasis.gr/index.php/menu-prosfata-a...>

[10] <http://www.romfea.gr/epikairoτητα-xronika/9264-mpa...>

[11] Αὐτὸ τὸ τμῆμα τῆς διαλέξεώς μου βασίζεται στὴν ἐξαιρετικὴ ἔρευνα καὶ ἐργασία πού ἔκανε ὁ π. Ἀναστάσιος Γκοτσόπουλος, ἐφημέριος τοῦ Ἱ. Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Μητροπόλεως Πατρῶν, στὴν Ἑλλάδα, μὲ τὴν ἀδειά του.

[12] Ἐξ αἰτίας τῆς σπουδαιότητος καί τῆς φύσεως τοῦ ὑπό συζήτησιν θέματος μιά ἀνάλυση αὐτοῦ τοῦ τοῦ κειμένου θά πρέπει νά γίνει σέ μιά ξεχωριστή ἐργασία.

[13]Βλέπε : <http://www.pravoslavie.ru/english/90489.htm>

[14] Ἡ ἀνάλυσή μου θά ἀκολουθήσει, καί σέ μεγάλο βαθμό θά βασισθεῖ, σ' αὐτήν τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου Ἱεροθέου (Βλάχου).

[15] Συναδικά, IX, σ. 107, Γραμματεία Προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Διορθόδοξος Προπαρασκευαστική Ἐπιτροπή τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου 16-28 Ἰουλίου 1971, ἐκδ. Ὁρθόδοξο Κέντρο Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Chambesy Γενεύης 1973, σ. 143, καί Γραμματεία Προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Πρός τήν Μεγάλην Σύνοδον, 1, Εἰσηγήσεις, τῆς Διορθόδοξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπί τῶν ἕξ θεμάτων τοῦ πρώτου σταδίου, ἐκδ. Ὁρθόδοξο Κέντρο Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Chambesy Γενεύης 1971, σ. 63.

[16] Ἡ ἐπίσημη ἀγγλική μετάφραση λέει «μὴ Ὁρθόδοξες», ἐνῶ τό ἐλληνικό πρωτότυπο λέει «ἐτερόδοξες».

[17]«Μπορεῖ κάποιος νά θεωρήσει τήν παγκόσμια Ἐκκλησία σάν μία κοινωνία μέ πολλά ἐπίπεδα πληρότητος, σωμάτων πού εἶναι περισσότερο ἢ λιγότερο πλήρεις ἐκκλησίες...Εἶναι μιά πραγματική κοινωνία πού πραγματώνεται σέ ποικίλες διαβαθμίσεις πυκνότητος ἢ πληρότητος, σωμάτων, τά ὅποια, ὅλα, ἂν καί κάποια εἶναι περισσότερο πλήρη ἀπό κάποια ἄλλα, ἔχουν ἕναν ἀληθινά ἐκκλησιακό χαρακτήρα». (Francis A. Sullivan, S.J., "The Significance of the Vatican II Declaration that the Church of Christ 'Subsists in' the Roman Catholic Church," in René Latourelle, ed., Vatican II: Assessment and Perspectives, Twenty-five Years After (1962–1987) (New York: Paulist Press, 1989), 283).

[18]Joseph Ratzinger, "The Ecclesiology of Vatican II," a talk given at the Pastoral Congress of the Diocese of Aversa (Italy), Sept. 15, 2001, <http://www.ewtn.com/library/CURIA/CDFECCV2.HTM>.